

BULLETAÄN

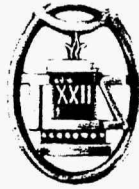
EESTI ÖPETAJATE KESKÜHINGU
HÄÄLEKANDJA

Eesti Õpetajate Keskühingu
häälekandja

BÜLLETÄÄN

Nr. 29

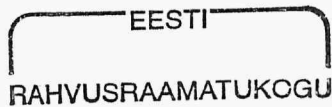
Bulletin of the Estonian Teachers Association in exile

Stokholm 1981

SISUKORD

1. Noortelased tööülesanded – Tiiu Salasoo	3
2. Eesti koolid Austraalias – Tiia Raudma	6
3. Ülevaade USA eesti koolidest – Kersti Linask	8
4. Ülevaade olukorrast ja probleemidest eesti koolides Kanadas – Leida Marley	11
5. Rahvusliku kasvatuse olukord Rootsis – Ivar Paljak	13
6. Rahvusliku kasvatuse olukord Saksamaal – Ülo Semmel	15
7. Milleks eesti lasteae? Milleks eesti keel? – Aime Andra	17
8. Eesti õpetajate pädevus – Joh. Ungerson	19
9. Läbirääkimistel esitatud sõnavõtte konverentsil peetud ettekannete kohta	22
10. Eesti õpetajate III ülemaailmne konverents – Paul Laan	28
11. Etnilise hariduse omandamise võimalustest Inglismaal – Enn Saluveer	30
12. Tööväljalt Eesti keelt mittevaldajate klass Connecticuti Eesti Koolis – Leida Linask	32
Eesti kool Connecticutis 30-aastane – Kaja Mägi	34
13. Õpetajate edasiharimine Õpetajate kursus Sigtunas – Heinrich Mark	36
Eesti Keele ja Kooli Aasta kohustab – Gaston O. Randvee	37
Meenutades eestlaste võitlusi olemasolu eest.	40
14. Eesti Õpetajate Keskühing 30-aastane – H. Rajamaa	43
15. Varia – H. Rajamaa	47

„Bülletääni” toimetus: Herman Rajamaa (ansvarig utgivare), Uudo Juuno, Henno Kirikmäe, Paul Laan, Heinrich Mark, Edgar Marten, Gaston O. Randvee, Leida Rosenthal-Sulg ja Marje Tui.

Eesti Õpetajate Keskühingu ja ”Bülletääni” toimetuse ja talituse aadress:

Estniska Skolan
Svartmangatan 20--22
S--111 29 Stockholm 2
S w e d e n

NOORTEALASED TÖÖÜLESANDED

Kui 36. pagulusaastal peetakse eestluse püsimist väljaspool Eestit ikka veel oluliseks, muutub järelkasvu küsimus päris akuutseks, sest uute põlvete liikmeid on hädasti vaja kadunute ja väsinute tööd jätkama. Nii on meie ühiskonnas tehtava noortetöö pea- ja, võiks öelda, ainsaks ülesandeks rahvusliku kasvatuseteostamine.

Juba esimesest pagulusaastast peale on pühendatud palju energiat ja korraldatud lugematuid üritusi alates lasteaedadega ja lõpetades metsaülikoolidega järeltulevale põlvkonnale rahvusliku kasvatuseteostamiseks. Mõnel pool on tulemused vägagi edukad olnud, teisel ei ole alati soovitud edu saavutatud. Võiks arvata, et selle aja jooksul on kõike võimalikku juba proovitud, ja küsida: milliseid uusi efektiivseid noortealaseid tööülesandeid võiks küll veel leida ja rakendada?

Kuna ülesanded peavad sobima olukordadele, vaatleme siis realistlikult praegust olukorda. Kipume tihti unustama, et alla 36-aastased eesti soost isikud välismaal on väljaspool Eestit sündinud. Nemad ei ole pagulased, nende kodumaa on nende asukohamaa, mille keelt nad vabalt valdavad. Heal juhul peavad nad endid rahvuselt eestlaseks või tunnevad „kokkukuuluvust maaga, mida nad pole isegi külastanud“; oskavad eesti keelt ja võtavad osa eesti ühiskondlikust tööst.

Selliseid ei ole aga palju. Rohkem on puuduliku keeleoskusega või päris umbekeelseid, kelle protsent iga noorema aastakäigu juures kasvab, kes aga siiki mingil moel eesti eluavaldustest osa võtavad. Eesti keelt mittevaldavad eesti soost estoofiilid on kahtlemata eesti ühiskonnale kasulikud kui eesti keelt mittevaldavad ja eestlusele ükskõiksed eesti soost isikud, kelle protsent kahjuks on kõrgeim. Kuigi igaüks saab aru, et eesti ühiskonna säilimise huvides on vajalik rahvusteadliku eesti keelt kõneleva pealekasvu suurenemine, ei garanteeri see ühiskonna üksikliikmete vastavat käitumist. Ja rahvusliku kasvatuseteostamisel on oluline kõik üksikisikutest, kes asutavad perekonna ja kodu.

Kodu on rahvusliku kasvatuseteostamisel. Eestlaseks saab välismaal kasvada ainult see, kellele kodunt varakult ja järjekindlalt antakse vastavad eeldused ja oskused. Lapsevanem on see, kes kujundab oma kodu vaimuse ja meelsuse, kes võib oma lapsele õpetada sündimisest saadik eesti keelt ja võib võtta hiljem lapse käekõrvald ja viia teda eesti kooli, eesti kirikusse ja eesti noorteorganisatsiooni. Praegused lapsevanemad on aga juba ise võõrsil kasvanud ning rahvuslik meelsus ja veendumus on paljude hulgas vähenemas.

Praeguses olukorras tuleb rahvusliku kasvatuseteostamisel asetada lastevanematele, et nad jõuaksid arusaamisele, kui tähtis on iga üksiku vanema panus oma lapsest eestlase kasvatamisel, ja et nad tegelikult püüaksid seda ka teha. Kandudes lastelt ja noortelt ka vanematele muutub rahvuslik kasvatus hoopis laiapiirilisemaks. Nii peaks iga eestlaste üritus olema sihiga: süvendada tahet olla eestlane. Kindlasti on sellised suurüritused nagu käesolevad ülemaailmsed Eesti Päevad suure rahvusliku kasvatuseteostamise potentsiaaliga ja loodetavasti aitavad kaasa nii laste kui ka nende vanemate rahvusliku iseteadvuse süvendamisele.

Sellest muidugi üksi ei aita. Lastevanemate veenmiseks ja abistamiseks peab eesti ühiskond rakendama suure osa oma oskustest ja jõuressurssidest.

Vaatamata pingutustele on vabas maailmas laialipaisatud eesti ühiskonna suureks puuduseks **kontakti ja koordineerimise vähesus.** Mitmes keskuses tehakse tulemusriikast tööd, mida võiks ka teistes keskustes rakendada, aga millest mujal vähe teatakse. See kehtib ka rahvusliku kasvatuseteostamisel. Kuigi Eesti Õpetajate Keskühing on teinud tänuväärset tööd, koondades suurt osa eesti õpetajaid üle

maailma, ja on oma „Bülletäänin” püüdnud aastate kaupa vahendada informatsiooni, loeme ikka ja jälle samast „Bülletäänist” vajadusest enama kontakti ja koordineerimise järele. Töötavad küll kohalikud koolide keskorganisaatsioonid USA-s ja Rootsis, aga puudub ülemaailmne korraldus, millest abi saaksid ka väikesemad kesksused, kes juba oma väiksuse pärast enam hädas on. Nii ei ole Austraalias olnud võimeline pidama ühtegi õpetajate kursust, ega ole jõudnud sinna ajakohased õppekavad ega metoodika käsiraamat, mille abi on nagunii võib-olla liiga hiljaks jäänud.

Samuti on väga oluline inimjõu ja teadmiste ratsionaalselt kasutamiseks senisest parem **koordineerimine kõigi noori mõjutavate organisatsioonide töö vahel**, alates koolidega ja lõpetades spordiklubidega.

Seepärast oleks väga vajalik kas moodustada mingi ülemaailmne **rahvusliku kasvatuskeskus**, mille töö oleks informatsiooni vahendamine ja koordineerimine, või leida võimalus, et mõni seni rahvusliku kasvatuses tegutsenud erialaline organisatsioon nagu E. Õpetajate Keskühing võtaks selliste ülesannete täitmise endale. Organisatsioon peaks koguma ja tegema kättesaadavaks kõigi rahvusliku kasvatuses alal töötavate organisatsioonide ja isikute nimed ja tegevuse, et need saaksid siis omavahel kontakti luua ja kogemusi jagada. Seni ei ole keegi võtnud sellist initsiatiivi endale.

Üheks tähtsaks ülesandeks sellisele ülemaailmsele rahvusliku kasvatuses tegelevale organisatsioonile ja isikute võrgule oleks **defineerida rahvusliku kasvatuses eesmärgid**, ilma milleta on igasuguse töö tulemus juhuslik, ja koostada **ideaalne rahvusliku kasvatuses õppekava**, mis täpsustaks mitmes järgus, mida üks eesti noor peaks teadma, oskama ja tundma.

Ka kohapealsetes keskustes on vajalik saavutada senisest suurem **koostöö ja koordineerimine kodu, täienduskooli, noorte ja muude noori mõjutavate organisatsioonide vahel**, et jagades ideaalset rahvusliku kasvatuses õppekavas määratletud ülesandeid kasutada maksimaalselt kohapealset inimjõudu ja võimeid. Nii saab plaanitseda ette: kui midagi kohapeal katta ei saa, võib tuua külalisõpetajaid, korraldada juhtide kursusi, saata õpilsed mujale seminaridele jne.

Et määratleda otseseid tööülesandeid, sean käesoleva ettekande otstarbeks **rahvusliku kasvatuses eesmärgi** järgmiselt:

Kindlustada eesti soost järeltulevat põlvkonda, kes –

tunneb kokkukuuluvust eesti rahvaga,

oskab eesti keelt,

tunneb Eesti saatust ja kultuuri,

toetab eesti ühiskonda nii tööga kui ka majanduslikult, ja

püüab omakorda luua eesti perekonda, et kindlustada järelkasvu.

Eesmärgi osad olenevad üksteisest ja noortetöö nende saavutamiseks peab toimuma samaaegselt mitmel pinnal korraga. Et omandada eesti rahvuslikku identisust ja pidada end eesti rahva hulka kuuluvaks, on vajalik osata eesti keelt ja tunda eesti rahva saatust ning kultuuri ning osa võtta teatud määral eesti kultuuri-avaldustest. Et toetada eesti ühiskondlikku elu ja asutada eesti perekonda, on vaja omada tugevat rahvustunnet.

Kuna eesti keel on võti nii aastatuhandete jooksul kogutud kui ka praegu arendatavate rikkalike kultuurivarade juurde, on **eesti keele õpetamine ja keeleoskuse arendamine primaarse tähtsusega tööülesanne**.

Kuigi eesti koolid on teinud oma parima, väheneb siiski aasta-aastalt õpilaste arv koolides ja tõuseb umbkeelsete laste protsent koolitoodute hulgas. Paljudes koolides töötavad õpetajatena lastevanemad, kel pole mingit pedagoogilist välja-

õpet, veel vähem erialalist võõrkeele õpetaja treeningut. Koolis veedetud aeg on liiga lühike (mõnel pool ainult 2-3 tundi kahenädalaste vaheaegade järel), et õpetada täielikult võõrkeelt. Valitseb suur puudus õppematerjalidest ja -raamatutest, mis sobiksid umbkeelsete laste õpetamiseks.

Tihti kasutavad isegi eesti keelt valdavad lapsed vahetunnis omavahel ja vanematega asukohamaa keelt, ilma et neid sellest kõrvale juhitaks. Mõningates noortelaagrites on hakatud juba käibekeelena kasutama kohalikku keelt. Kahtlematult on raske, aga mitte võimatu korraldada laagritegevust keeles, millest paljud osavõtjad aru ei saa.

See toob meid valusa probleemi juurde: kuidas tõmmata eesti kultuuritegevuse juurde noori, kes ei kõnele eesti keelt? Ühelt poolt tahame, et kõik eesti päritoluga isikud võtaksid eesti elust osa, aga teiselt poolt: mida peavad eesti keelt oskajad umbkeelsete osavõtu puhul tegema? Siin on mängus rohkem kui ainult viisakus, mis nõuaks, et kasutatakse seda keelt, millest kõik aru saavad. Sel puhul räägiksid eestlased eestlastega võõrast keelt, milleks niikuinii suur kiusatus esineb. Eesti keelt mitteoskavaid noori tuleb tervitades vastu võtta eesti ühiskonda, aga neile tuleb kohe selgeks teha, et nende pärast ei või ühiskonnas kehtivaid reegleid muuta (antud juhul eesti keele kasutamine), ja neid tuleb kiiresti juhtida eesti keele õppimise juurde. Alguses võib neid kellegi hooldes määrata, kes neile vaikselt tõlgiks. Eesti keele pidev kasutamine nõuab nii juhtidelt kui teistel osavõtjatelt küllaltki suurt tahet ja järjekindlust, et mitte lasta käest minna seda, mis on saavutatud.

Kuna mitmetes keskustes ootavad eelmainitud probleemid lahendust, loetlen lühidalt **eesti keelde puutuvaid tööülesandeid**, mis kuuluksid **kohapealsele rakendusele**:

Aidata keelt mitteoskajail seda õppida, selle asemel et neid hukka mõista. Aktiiviseerida igas keskkuses eesti keele õppimist ja kasutada selleks kõiki saadaval olevaid võimalusi, nagu ajaleht, raadio, televisioon, video, täienduskoolid, noortelaagrid, metsaülikoolid, erikursused mitmel tasemel umbkeelsetest kuni vabalt kõnelejateni. Kuna keele kasutamine on osa selle õppimisest, panna rõhku eesti keele kasutamisele kõigil noorteüritustel. Et vältida võõrkeele kasutamist noorteüritustel, panna erilist rõhku noortejuhtide eesti keele parandamisele ja kasutada noortejuhtideks vaid eesti keelt valdavaid isikuid. Et vähendada umbkeelsete laste arvu, korraldada lastevanematele endile kasvatusteaduslikke ja keelekursusi ning arutlusgrupe, kas või samaaegselt täienduskooli-tundidega. Ergutada ja soodustada koduõpetust lastele, kes ei saa tulla täienduskooli. Kaaluda võimalusi kasutada erruläinud vanemaid eestlasi „tädi” ja „onude” näol lastega eesti keeles tegelemiseks. Viia eesti keele õppimine asukohamaal ametlikule alusele nii alg-, kesk- kui ka ülikoolides.

Järgmised tööülesanded vajaksid ülemaailmset koordineerimist: Koostada eesti lapsevanema käsiraamat. Korraldada kõigile täienduskooli õpetajatele kas või kirja teel kursusi, mis muuhulgas käsitlevad eesti keele kui võõrkeele õpetamist. Koostada ajakohane täienduskooli õpetajate käsiraamat. Luua tihe side nii täienduskoolide õpetajate kui ka keelekursuste korraldajate vahel informatsiooni ja töömaterjalide vahetamiseks. Koguda täienduskoolides ja mujal keeleõpetuseks kasutatud ja kasutatavaid materjale ja korraldada nende vahendamist teistele õpetajatele. Koostada lindistatud eesti keele kursusi mitmel tasemel, alates umbkeelsete lastega ja lõpetades keelt enam-vähem oskavate täiskasvanutega. Reklameerida ja müüa neid linte. Teha eesti keele kaugõppimine kättesaadavaks kõigile. Luua stipendiume eesti keele kõrgemal tasemel õppimiseks ja eesti keele

õpetajate väljaõppeks. Püüda asutada eesti keele õppetool mõne tuntud ülikooli juures. Mitte isoleeruda kodumaal arenevast keelest, vaid püsida kontaktis kas või ainult kirjasõna kaudu.

Tiiu Salasoo (Sydney)

EESTI KOOLID AUSTRALIAS

Austraalia rahvaloenduse järgi saabus pärast sõda Austraaliasse umbes 7.000 Eesti Vabariigi kodanikku. Tänapäeval pole enam võimalik täpselt öelda, kui palju eestlasi Austraalias elab, samuti pole teada, kui palju nendest valdavad eesti keelt või tunnevad end eestlastena.

Niipalju siiski teame, et Austraalia eestlaste häälekandjal „Meie Kodu” on umbes tuhat tellijat. Mida aga teame eesti keele olukorrast? Fakt on see, et eesti keelt rääkivad isikud on aina vähenemas – vanad kaovad, ja suurem osa noortest, kes juurde kasvavad, ei räägi enam eesti keelt. Seesama probleem peegeldub liigagi selgelt ka meie eesti täienduskoolide olukorras.

1958. a. oli Austraalias kuus täienduskooli. Kaksikümmend kaks aastat on oma töö teinud – tänava tegutseb ainult kaks täienduskooli 27 õpilasega.

Sydney täienduskoolis, kus mina õpetan vanemas klassis, on 20 õpilast viie kuni üheteistkümmne aasta vanuses. Õpetamine toimub kolmes klassiruumis ja neljas rühmas. Esimese rühma lapsed ei oska üldse eesti keelt. Kool töötab igal laupäeval kolm tundi. Esimene tund on pühendatud muusikale ja laulule.

Melbourne'i täienduskoolis õpib neli last kuni üheteistkümmne aasta vanuseni. Tunnid toimuvad igal teisel pühapäeval ja on kahe ja poole tunni kestvusega.

Iga aastaga väheneb täienduskooli õpilaste arv ja ka nende eesti keele oskus. Kui mina esimest korda eesti koolis õpetasin 13 aastat tagasi, oli olukord täielikult teine – lapsi oli palju rohkem ja üldine tase kõrgem. Praegu olen õnnelik, kui mu õpilased mulle eesti keeles vastavad – pool tööaega lähebki sellekohastele manitsustele ja meenutustele. Minu klassi vanem rühm saab siiski omapead töötada ja nendel on veel kõrva õige ja vale vahel vahet tegemiseks. Noorem rühm aga ei saa harjutuste seletustest aru, on hädas käänamise ja pööramisega ega oska eesti keeles väljenduda.

Niisugune olukord nõuab erilisi õpetajaid eriliste oskustega. Eesti keelt tuleb õpetada võrkeelena, aga õpetajaid, kes seda oskavad, on raske leida. Puuduvad õiged õpetajad, aga puuduvad ka lapsed. Need lapsed, keda siiski tuuakse eesti kooli, on nii erineva tasemega, et võiks ütelda, et igale lapsele on vaja oma õpetajat! Need, kes on kunagi õpetanud väikeses klassis, teavad, kui võimatu on olukord, kus 12 õpilast on viiel erineval tasemel. Selle aja jooksul, kui seletad ühele vähem oskavale lapsele, kuidas harjutust teha, on teine juba lõpetanud ja muutunud kärsituks!

Selline olukord meenutab mulle mu vanaisa jutte tema koolipõlvest eelmise sajadi lõpul. Ka siis oli õpetajal pingutatav amet. Ühes toas istus koos mitu klassi, igal oli oma õppekava, oma harjutused – ja õpetaja muudkui liikus ühe grupi juurest teise juurde. Minu klassis on praegu käsil kolm põhiteemat – üks grupp õpib ainsust-mitmust, teine pööramist ja kolmas käänamist. Vahel läheb isegi õpetajal segamini, mida iga õpilane antud momendil peaks tegema!

Mida siis ette võtta? Kuidas on kõige parem viis niisuguses klassis õpetada? Selge on see, et olukord iseenesest paremaks ei lähe – külakooli tüüpi klass on muutunud normiks.

Abi tuleks otsida laste kodudest. Täienduskooli õpetaja ei saa oma kahe tunni-ga nädalas kuigi palju ära teha — isegi see natukene, mis tunni ajal selgeks saab, on järgmiseks korraks ununenud. On vaja „tugevdamist” ehk nagu inglise keeles öeldakse — „reinforcement”. Mida klassis õpetatakse, seda tuleks kodus korrata ja sellekohaseid harjutusi teha. Ma olen kindel, et kõik eesti täienduskooli õpetajad on märganud, et need lapsed, kes kodus õpetust saavad, on need, kes ka kõige rohkem teavad. Minu klassis on kohe selge, kus perekonnas vanavanemad või vanemad on vaeva näinud. Tülikas on see muidugi, kui peab nädala jooksul lapsega mitu korda maha istuma ja eesti keelt harjutama. Aga mis muud lootust või võimalust meil on?

Perekonna rakendamine laste õpetamise juures pole muidugi mingi uus idee, ja paguluse algaastail toimus see paljudes eesti kodudes. Viimasel ajal on see harulduseks jäänud, ja ehk on aeg käes, et seda meetodit uuesti meenutada, veidi formuleerida ja standardiseerida. Ehk oleks võimalik õpetajal ja lastevanematel oma tööd koordineerida ja ühtteist aidata?

Õppekava läbiviimine toimuks muidugi õpetaja algatusel. Ta annaks iga kord lapsele koju kaasa ekstra harjutusi klassis õpitud teemal. Kodus korratakse põhireegleid, tehakse harjutused ja loetakse mingit väljavalitud juturaamatut. Isegi lisatund või kaks nädalas aitaks õppimise tempo kiirendamist. Kord kuus oleks kokkutulek õpetaja ja lapsevanema vahel, siis arutatakse lapse õppetaset ja jõudlust. Kui laps klassist puudub, peaks vanem õpetajalt küsima, mida tuleb teha, et teistele järele jõuda ja last õppimisel ergutama.

See on muidugi väga kena idee, aga kas on ta praktiline? Küsimus on, kas praegused lapsevanemad on üldse eriti huvitatud, et nende lapsed räägivad eesti keelt? See, et laps tuuakse eesti kooli, on muidugi lootustäratav tundemärk, aga iseenesest see veel palju ei tähenda. Mõned vanemad toovad lapse kooli vaid oma südametunnistuse rahustamiseks, teised lapsed tuuakse kooli sõpradega kokkusaamiseks.

Hädavajalik oleks vanemates entusiasmi sütitada, neid õpetaja juurde kutsuda, nendega rääkida ja nendega koos õppekava formuleerida, mis on just nende lastele sobiv. Ehk on lapsevanemal isegi võimalik õpetajat uute ideedega aidata või uusi ja huvitavamaid harjutusi koostada.

Niisuguse plaani teostamine on võimalik ainult siis, kui õpetajad ja lapsevanemad töötavad üheskoos. Väikene eestlaste keskus ei luba kodu ja kooli lahusolemist.

Täienduskoolide probleemiks on õpilaste, õpetajate ja õppematerjalide leidmine. Meie õpperaamatud pole suurel määral enam meie olukorrale sobivad. Meil on vaja väga põhilist eesti keele õpetust vanematele lastele. Praegused harjutused eeldavad, et laps, kes ei oska hästi eesti keelt, on väga noor, ja et vanemad lapsed on head eesti keele oskajad. . . Kumbki eeldus ei pea meie olukorras paika. Meil on vanemaid lapsi, kellele oleks vaja põhilist õpetust, aga kellele pole mõtet anda kätte aabitsataolist raamatut, sest nemad ei taha titadele mõeldud harjutusi ega pilte. Oleks vaja ka kirjutusi, mis ei kasuta liiga keerulisi väljendeid. Austraalias on muidugi eriline probleem põhjamaise looduse kirjeldustega. Meie lapsed ei tea, mis asi on ööbik, lõoke, kägu või kuusk. Samuti pole nad huvitatud maaellu kuuluvaist sõnadest — nad on linnalapsed ja kaer, oder või look on nendele täiesti võõras maailm.

Järelikult peab õpetaja tihti ise harjutusi välja mõtlema. Ja isegi õpetaja jookseb ideedest tühjaks. Sellised täienduskooli õpetajad nagu mina, kes pole elukutselised õpetajad, vajavad tänapäeval palju abi. Tihtipeale käib see õpetamine üle jõu.

Õpetamine eesti keelt rääkivatele lastele on küll meie võimete ulatuses, aga umbkeelsete õpetamine on hoopis teine ja tõsisem lugu.

Täienduskoolide olukord Austraalias on küll tumedavõitu, aga et mitte liiga pessimistlikul toonil oma sõnavõttu lõpetada, räägiksin teile paarist teisest eesti keele õppimisvõimalusest.

Sydneys alustati eelmisel aastal eesti keele õpetamist riikliku koolisüsteemi raamides. Nõndanimetatud laupäevases keeltekoolis õpivad 15 keskkoolialist ja 2 koolilõpetanut kahes rühmas, kvalifitseeritud keeleõpetajate juhatusel. Õpetulemused saadetakse õpilaste koolidesse. Sel aastal sooritab kolm õpilast eesti keele eksami keskkooli lõpuainena. Eesti keelele eksamineeritava õppeaine staatus taotlemine võttis väga palju aega ja vaeva. Sydneys on eestlasi niikuinii vähe, ja õpilaste arvu alammäära saavutamise ja selle arvu alalhoidmine on suureks probleemiks. Paljud loodetud õpilased pole keeltekooli tulnud, kuna nende vanemad pole eesti keele õpetamisest enam eriti huvitatud.

Kahju, et seda keeltekooli polnud võimalik algatada 20 aastat tagasi – siis oleks sellest palju rohkem kasu olnud. Aga sel ajal polnud Austraalia vähemusrahvustele sugugi sõbralik, alles nüüd on sõna „ethnic” moodi läinud . . .

Peale täienduskoolide ja laupäevase keeltekooli on veel üks võimalus õppida eesti keelt. Sydneys töötab juba neljandat aastat eesti keele õhtukursus täiskasvanutele, kes valdavad eesti keelt vähe või mitte sugugi. Sel aastal on seal 6 õpilast.

Lõpuks tahaksin jälle täienduskoolide probleemi juurde tagasi tulla. On olemas veel kaks radikaalset lahendust meie hädadele. Esimene võimalik lahendus nendele eesti vanematele, kes on mures oma laste eesti keele pärast, on kolida kuhugi suurde eestlaste keskusse – näiteks Stokholmi või Torontosse. Seal tegutsevad aktiivsed eesti koolid ja seal on lastel rohkem võimalusi eestlaste tegevusest osa võtta.

Teine võimalik lahendus pole kahjuks niigi palju teostatav ega eriti soovitatav. See oleks: lapsed viia täiesti eesti miljösse, kus nad kolm kuud ei kuuleks muud kui eesti keelt. Ainukene niisugune koht on Eesti. Küll on kahju, et sealsed eesti suvekodud ja lasteaiad töötavad Lenini pildi all . . .

Et mitte kuulajaskonnale jätta väärmuljet Austraaliast ja meie täienduskooli õpetajatest, tahaksin rõhutada, et eelpool mainitud kaks radikaalset ideed olid ainult ideed ja mitte soovitusel. Pealegi on need ainult **minu omad** ideed ja mitte täienduskoolide juhatusel omad.

Tiia Raudma (Sydney)

ÜLEVADE USA EESTI KOOLIDEST

Koole oli 1979/80. õppeaastal 14, nendest Idarannikul 11 ja Läänerannikul 3, seega väike juurdekasv võrreldes eelmise aastaga, kuna juurde tuli 3 kooli. Suuremaks kooliks õpilaste arvult oli New Yorgi Eesti kool 85 õpilasega, väiksemaks Vermondi osariigi kool 2 õpilasega. Keskmiselt on koolides õpilaste arv 15 ja 20 vahel.

Koolid töötavad alates septembrist kuni maikuu lõpuni enamasti iga kahe nädala tagant laupäeviti või pühapäeviti, peamiselt 3-4 tundi koolipäeval. Keskmiselt on õppepäevi aastas umbes 20.

Õppeaineteks on: eesti keel, eesti ajalugu, eesti maateadus, laulmine, usuõpetus ja mängud ning rahvatants. Õppeaasta kestel korraldatakse tavaliselt 2 koolipidu jõulu ajal ja kevadel (tavaliselt emadepäeva puhul). Mitmed koolid teevad

kevadepärast koolitöö lõppu veel väljasõite. Seltside üldüritusil on ka alati rakendatud eesti koolide õpilasi.

Õpetajate arv koolides on püsinud viimasel ajal 80 ümber. Need kõik on vabatahtlikud, kes väikeses kinnises ümbrikus saavad kaks korda aastas sümboolse tasu, mis ei kata isegi nende sõidukulusid. See töö aga, mida nad teevad suure hoolega, on siiski enama tasu väärt. Oma kvalifikatsioonilt on enamus õpetajaid kutseta, kuid aastate jooksul on nad omandanud hea vilumuse õpetamise alal praegustes oludes nüüdse õpilaste koosseisuga ja nende töö on andnud häid tulemusi. Enamik nendest on oma hariduse saanud USA ülikoolides ning mitmed on ka asukohamaa õpetajakutsetega.

Eesti Koolide Keskus, kes on koordineerijaks koolide vahel, on koos Eesti Õpetajate Koondisega korraldanud viimase 10 aasta kestel koolide õpetajaile kuuse õpetajatepäeva, nendest ühe Läänerannikul. 1981. a. kevadel on kavas korraldada ühe nädala kestusega õpetajate täienduskursus Idarannikul ja ühepäevane õpetajate kokkutulek Läänerannikul. Selsamal aastal toimub USA-s ka Eesti Keele ja Kooli Aasta, mille teostamine arvatavasti langeb Koolide Keskuse õlgadele.

Koolide Keskus on oma 10 tegevusaasta jooksul välja andnud rohkesti paljundatud loenguid õpetamisküsimuste kohta ja on neid saatnud igale eesti kooli õpetajale. Peale selle on keskus välja andnud Hildegard Rinki „Eesti keele lühisõnastiku“ ja on aidanud kirjastada Herman Rajamaa „Käsiraamatu eesti koolide õpetajaile ja noorteuhtidele“. Keskuse väljaandel on ka ilmunud senini kaks numbrit „Kodu Kooli“ ja lasteaia erinumber. Number 3 ilmub sügiseks. Vähemalt kuus korda aastas ilmub „Vaba Eesti Sõnas“ Lehekülg Noortele“, mille sisuks on peamiselt õpilaste oma kirjutised. Me oleme asunud ka välja andma kordustruue huvitavamaist laste- ja noorsooraamatuist, mis on käibelt lõppenu. See aktsioon aga vajab maadevahelist koostööd, mille tulemus oleks siis märksa jõudsam.

Järgmisena mainiksin teist küsimust, mis puudutab kõiki koole, s.t. globaalset eestlust. Eesti kooli eesmärgiks oli algul ja on nüüdki õpetada eesti keelt, ajalugu, maateadust jne. Kui algaastail oli põhiliseks eesmärgiks valmistada noori tagasiminekuks Kodu-Eestisse, on see mõte aastatega taandunud ja seetõttu tuleb meil ka põhjalikumalt muuta oma arusaamist täienduskoolidest ja aktsepteerida fakti, et need ei ole enam ajutised asutused. Täienduskoolid on pagulaseestlaskonna püsiv osa, kuna need on ainukesed organisatsioonid, mis annavad eestilist haridust uutele põlvedele Välis-Eestis. Kui me tahame, et eestlaskond võõrsil püsib elujõulisena, siis on vajalik, et me pühendame oma ressursse sellele eesmärgile, mille üks ülitähtis aspekt on uue põlvkonna pikemaajaline kasvatamine eesti keeles ja eesti meeles. Kuigi statistika ja tegelikud tähelepanekud näitavad kahanevat eesti koolide ja õpilaste arvudes, on eestluse ja eesti koolide kadumist minul siiski raske aktsepteerida. Meie koolid kestavad kindlasti nii kaua, kuni me olleme nõus neid toetama ja nendesse energiat mahutama. Kuigi koolid on Eesti Vabariigi aegseid nõudmisi, tööd ja õppekavu tublisti kahandanud, kuid meil on olnud võimalik neid kohandada, et nad oleksid uutele olukordadele vastavalt tugevad.

Koolide püsivus ning elujõud oleneb aga kõige enam õpetajaskonnast – ja just selle harimine nõuab meilt suurimat tööd. Mitmed praegused õpetajad on küll saavutanud oma asukohamaal kõrgema hariduse, kuid eesti ainetes on neil pahahti ainult täienduskooli haridus, mis vaevalt vastab algkooli haridusele. On küll otstarbekohane rakendada neid õpetajaid, kes on oma asukohamaal omandanud õpetajakutset, kuna neil on õpetamise metoodika ja filosoofia selge. Kuid neil on vaja tugevat aluspõhja eesti ainetes: keel, ajalugu, maateadus ja muusika, mida nad peavad õpetama. Neid õpetajaid ei ole enam vaja treenida õpetajakutseteks,

vaid on vaja anda neile vajalikke teadmisi ja haridust eesti ainetes. Kooli akadeemiline tase oleneb enam muust kui õpetajate tasemest ning täienduskoolide taseme hoidmine või tõstmine, eriti kuna ikka rohkem ja rohkem kaob kodumaa haridusega pedagooge, saab toimuda siis, kui meil on õpetajaid, kellel endal on tugev eesti-aineline haridus.

Selline tugev tagapõhi on eriti nõutav, kui aktsepteerida eesti koolide uema eesmärgina – ja see on primaarse tähtsusega – eesti raamatute lugejaskonna kasvatamist vabas maailmas. Siinpool raudeesriiet ilmuv eesti raamat on ainukene, kus on võimalik edasi kanda tõelist meie mõtte arengut, meie ideaale, meie minevikku, olevikku ning ka tulevikulootusi. Kuigi eesti keel õitseb Kodu-Eestis, on sealsed võimalused ikka piiratud, kuna vabas maailmas saame kirja panna kõik asjaolud ja teod igast ajast. Selles on paguluseestlaskonnal oma ainulaadne osa täita eesti kultuuri ja ajaloo säilitamisel ning arendamisel ja just selle ülesande täitmiseks on meil vaja eesti noori kasvatada ja koolitada.

Kuid raamatusõpra ei saa kasvatada piiratus raamatudieediga. Noor peab harjuma palju lugema eesti keelt – teisiti jääb selles keeles lugemine tal raskeks, aeglasteks ja võõraks. Et noortele võimaldada küllalt lugemismaterjali ning ühtlasi küllaltki rikkalikku valikut, et eesti raamatutel oleks oma võlu, on vajalik laiaulatuslikum kordustrüki-aktisioon. Seda oleme alustanud Eesti Koolide Keskuses USA-s, kuid see on ettevõtte, kus oleks vajalik globaalne koostöö, et igal maal ilmuks kordustrükis igal aastal mõned noorte- ja lasteraamatud ja et nende levitamine maade vahel oleks täielik. Sarnase koostööga saab iga trüki tiraaž olla suurem ja odavam, ja iga kool ja iga kooliskäija saaks rohkem raamatuid ja suuremat ja paremat valikut, et leida oma huvi- ja tasemekohaseid raamatuid eesti keeles.

Raamatute lugemine on ka üks paremaid keele õppimisviise. Inglise keele kohta on mitmed uurimused näinud, et kirjanduse lugemine aitab keele õppimisel sama palju või isegi rohkem kui grammatika õppimine. Vähemalt osaliselt kehtib see ka eesti keele kohta, kuna raamatus on keel elav ning ei ole vaja teha hüpet, mis on tihti raske, vahest koguni võimatu, grammatilisest harjutusest kasutatava keeleni. Ajalooliste romaanide kaudu on ka ajaloo õppimine võimalik ja ühtlasi huvitavam ning siis tihti imponeerivam kui ajalooõpikutest.

Keele õppimise ja raamatute lugemise juurest tuleme uue tänapäeva küsimuse juurde, nimelt – eesti keele osatähtsus eesti koolis. On loodud eri klasse eesti keelt mittevaldajatele ning mõnes koolis õpilaskond töötab suurearvuliselt juba inglise keeles. Kuid siiski on minu veendumus, milles ühinen ka Eesti Koolide Keskuse USA-s esimehe Gaston O. Randveega, et eesti kooli peamine ülesanne on siiski eesti keele õpetamine. Kui oleme otsustanud, et eesti kultuur on tähtis ning väärib säilitamist ja arendamist, ja selle otsuse põhjal oleme me praegu koos nii Rootsis kui ka siin eesti kooli ruumes, siis on meil vaja ka eesti keelt. Keel on kultuuri, mitte ainukene, aga ikkagi primaarne tunnus ning edasiandja. Keele osatähtsusest rahva elus ja ajaloos ütleb Felix Oinas kõhklematult järgnevalt:

„Aga emakeele või isakeele tähtsus ulatub kaugelt üle üksikisikute ja nende aja. Keel on rahvuse peamine ja olulisim tunnus. Kui keel kaob, on kadunud ka rahvas. Setudelt on kirja pandud uskumus, et kui surija kõrval mängida kannelt, siis ei puutu surm temasse niikaua, kui helisevad kandlekeeled ja kõlab laul. Suur eestlaste sõber professor Matti Kuusi vihjab sellele setu uskumusele ja jätkab: „Selles uskumuses kätkeb sügav sümbolne tõde, kui me mõtleme väikeste rahvaste elu ja surma. Niikaua kui liivlased, vepslased, baskid, bretoonid ja teised laulavad oma keeles, mängivad oma muusikariistadel, niikaua ei puutu

surm neisse rahvakillukestesse.”

Sellele rahvaste loendile võime lisada ka eestlased”. (F. J. Oinas „Kalevipoeg kütkeis” lk. 202–203).

Kersti Linask

ÜLEVAADE OLUKORRAST JA PROBLEEMIDEST EESTI KOOLIDES KANADAS

Meie kõikide suurimaks sooviks ja ülesandeks on, et järeltulev põlv kasvaks eestlasteks ja kõneleks vabalt eesti keelt. Keel on ju see, mis meid kõiki seob ühiseks perek. Seda märkame me eriti siis, kui läheme üht keelt kõnelevalt maalt teist keelt kõnelevale maale, nagu just nüüd Eesti Päevade ajal. Seda märkavad ka noored ja lapsed. Eks Metsakodus oli Vikerkaare maailmalaagris enamusel vaja kasutada omavaheliseks läbikäimiseks eesti keelt. Sellepärast on eesti koolil, noorteorganisatsioonidel ja kodul tihedas koostöös meie rahvuslike organisatsioonidega täita määratu ülesanne, õpetada, arendada ja juhtida noori eesti eluvõitlusse.

Täienduskoolid Kanadas asutati umbes 30 aastat tagasi. Suurim neist on ju muidugi Torontos. Kooli haripunkt õpilaste arvu osas oli 60-ndail aastail, mil esimese klassi tuli ühel õppeaastal ligi 100 õpilast. Nüüd on õpilaste arv pikkamööda vähenenud, kuid mitte seetõttu, et vanemad lapsed enam kooli ei too, vaid seetõttu, et lapsed lihtsalt pole enam nii palju kui oli 15–20 aastat tagasi.

Mul on kontakt, ma võiksin öelda, vist kõigi Kanada eesti täienduskoolidega õpperaamatute vahendamise tõttu. Täienduskoolid töötavad väga mitmetes linnades Kanadas. Londonis, juhatajaks Valdek Lenk, on õpilasi praegu 6, Hamiltonis, juhatajaks Ingrid Tamm, õpilasi 21, Ottawas, juhatajaks Elmo Piil ja õpilasi ainult 4. Vancouveris on juhatajaks Tiiu Jääger. Kevadel sain sealt suure õpperaamatute tellimuse ja kirjutati, et nende täienduskool olevat praegu suurem kui kunagi varem. Töötavat praegu 31 õpilasega. See on väga rõõmustav, kuid omast kohast ka huvitav, et miks? Arvatavasti on sinna läinud palju nooremaid eestlasi. Kanadas on ju praegu tung läände, palju rikkusi ja varasid leidub läänepoolsetes provintsidel. Ka Montrealis töötab ikkagi veel hoolega eesti kool 11 õpilasega. Juhatajaks on Hilja Teose. Tänavu Toronto Eesti Keskkool ja algkooli kuuendate klasside õpilased tegid mai lõpul bussidega väljasõidu Montreali, kus Montreali täienduskool meid siis suurepäraselt vastu võttis, linnaga tutvustas ja õhtul peo korraldas. Peol esinesid Montreali õpilased väga ilusalt eesti keeles humoorikate ja hästi ettevalmistatud palade ja naljadega. Ühiselt Toronto noortega kanti ette ESTO–80-l lauldavad laulud ja Toronto omalt poolt esines veel laulumänguga „Kolmed kosjad Mäeotsa talus”, mis Montreali rahva poolt, kes oli rohkearvuliselt välja tulnud, väga soojalt vastu võeti. Nagu ikka pidudel, oli lõpuks tants. Miks ma sellest just nii pikalt räägin, on sellepärast, et leian, et niisugused väljasõidud ja peod noori väga ühendavad, teevad kooli huvitavaks ja mõni võib-olla ei tulekski keskkooli, kui seal oleks ainult õppimine. Ka väiksemasse eestlaste keskusse toob see elevust, lapsed näevad, et kuskil mujal on eesti noori ja lapsi nii palju, võib-olla on päris tore olla eestlane.

Toronto täienduskoolis oli möödunud õppeaastal 180 õpilast, juhatajaks Henn Ründva, kes omal ajal kunagi oli ka juba Rootsis eesti kooli õpetaja. Toronto Eesti Keskkool on 15 aastat vana ja selle juhatajaks on kaua aega juba olnud Edgar Marten. Koolis oli tänavu 82 õpilast.

Torontos on ka lasteaed, kus on umbes 100 õpilast ja juhatajaks on Ivi Vaikla.

Lasteaeda lähuvad lapsed 3-aastaselt, kus nad käivad seitsmenda aastani. Siis lähuvad nad edasi täienduskooli. Lasteaed on väga hea taimelava. Enamikus on nende laste keel eesti kooli tultes parem ja nad on rohkem arenenud kui need, kes lasteaias pole käinud. Lasteaia probleemidest ja muredest ma palju ei tea, kuna laste-aed ei kuulu täienduskoolidega kokku, nende majandus ja asjaajamised ja õpetamisega ühenduses olevad probleemid on omaette peatükki.

Toronto täienduskoolide majanduse ja administratsiooni eest hoolitseb lastevanemate komitee. Kuni 1978. a. sügiseni majandas koole end lastevanemate poolt tasutavatest õppemaksudest ja mitmesuguste organisatsioonide ja koguduste toetustest. Viimastel aastatel on Kanadas hakatud erilist tähelepanu pöörama rahvuste omapära esiletoomisele ja viljelemisele, milleks antakse tihti suuri summasid. Toronto koolide komitee kauaaegse esimehe Hans Luppi energilisel asjaajamisel ja nõudmisel saadi 1978. a. oktoobris nii kaugele, et Toronto linna haridusosakond maksab täiendusalkooli õpetajate palgad. Ka Kanada keskvalitsuselt oleme saanud viimasel kolmel aastal toetust, mis aitab kaasa keskkooli majandamisel. On loota, et edaspidi saame ka osa keskkooli klasse haridusosakonna haldusse, siis hakkavad ka keskkooli õpetajad saama korralikku palka oma töö eest. Keskkool on 3-aastane ja on üsna populaarne õpilaste hulgas, kuna enamik alkooli lõpetajatest läheb edasi keskkooli. Juba aastaid on olnud jutuks, et keskkooli kas pikendada või pärast keskkooli lõpetamist kursuste ja loengutega õpilaste kooskäimisi jätkata reede õhtuti, kuna noored paistavad selle vastu huvi tundvat. Seni pole me veel jutust tegelikkuseni jõudnud, aga loodame parimat.

Õpperaamatutega pole seni erilisi probleeme olnud. Oleme mõningaid Torontos trükkitud ja muidugi peamiseks varustajaks on olnud Rootsi. Ka kasutame üsna palju stentsileeritud lehti. Nüüd aga on „Meie emakeel“ I trükk otsas ja Lenki „Eesti keele harjutustik“ II pole ka ilmunud. Muidugi on karjuv vajadus ka uute laulude ja lauluraamatu järele. Ka juturaamatuid oleks vaja igale vanusegrupile. Meil on Torontos olnud kavas trükkida midagi uut, kuid pole seni leidnud sobivat materjali. Oleks vaja ajakohaseid raamatuid, mis lapsi huvitaksid.

Kui omal ajal oli probleemiks, et lapsed vahetunni ajal ja enne tunde Eesti Maja koridoris rääkisid inglise keelt, siis nüüd on pahatihti nii, et vanemad räägivad omavahel kohvikus ja mõnikord ka lastega koridoris inglise keelt. Kuidas siis veel nõuda lastelt, et Eesti Majas räägi eesti keelt! Muidugi läheb aastatega eesti keele tase madalamaks, kuna vanemate oma keel pole enam väga tugev. On olnud jutuks, et sügisel alustada eesti keele kursustega lastevanemaile, kes Eesti Majas istuvad niikuinii ja ootavad oma lapsi. Huvi selle vastu peaks leiduma. Täienduskooli juures töötab juba aastaid klass eesti keelt mittevaldavate lastega, kes on peamiselt segaabeludest. Klassijuhatajaks on Helgi Nippak.

Nagu mu pealiskaudselt ettekandest võite järeldada, ei ole ma eriti pessimistlik. Võib-olla oleneb see mu iseloomust, aga optimistlikult edasi minnes võib-olla saavutame isegi rohkem. Siinjuures ei tohi me aga ükskõikseks jääda, vanu radu tallata ja mõelda, et küll läheb, vaid peame alati püüdma leida uusi teid, kuidas lastes ja nüüd juba ka vanemais huvi äratada eesti keele ja eestluse vastu üldse. On tore, et noored lastevanemad ei pea raskeks laste eesti kooli toomist. Praegu on ka Kanadas nii-öelda moes, et iga inimese juured kuuluvad kuhugi, ollakse uhke oma päritolule ja sellele, et osatakse inglise keelele lisaks veel mingit muud keelt. See on muidugi meile ainult kasuks.

Viimastel aastatel on tuttavate hulgas väga palju abiellumisi, sest need, kes 60-ndate aastate algul hulgana eesti kooli tulid, on nüüd abiellunud. Räägitakse küll, et väga suur protsent abiellub muulastega, kuid meil tänava on neljas pul-

mas käia ja kõik pruutpaarid on eestlased. Ühel veimevakka korjamise koosviibimisel – või nagu meil öeldakse „shower“, eesti keeles „sabin“ – anti pruudile T-särk, millele oli trükitud „Tehke rohkem eesti lapsi!“ Kui nüüd noored selle endale motoks võtaksid, siis poleks õpilaste arvu pärast muret. Ja kuna see ongi minu arvates praegu üks meie peamistest muredest, siis võiksime üsna lootusrikkalt edasi sammuda.

Leida Marley

RAHVUSLIKU KASVATUSE OLUKORD ROOTSIS

Eesti kasvatuslik tegevus Rootsis sai ootamatult abi, kui siin maal 1975 jõustus uus sisserändajate seadus, mis oli tingitud massilisest välismaa tööliste sisserän-
nust 60. aastate keskpaigast saadik. Õnneks loetakse ka eestlasi sisserändajate kategooriasse ja seega saame meiegi nüüd maitsta uue vastutuleliku poliitika vilja.

Selles on kasvatuslikus sektoris meie rahvusgrupile väga soodsaid elemente: meile kõige olulisemaks on Rootsi võimude põhimõte, et ühiskond peab kaasa aitama sisserändajate laste kodukeele säilitamisel. Rootsi võimud on asetanud eesmärgiks, et Rootsis elunevad sisserändajad peavad saama kakskeelseiks, õppi-
ma selgeks rootsi keele, aga samaaegselt säilitama ka oma kodukeele – , sellega tagades indiviidile kõige soodsamad eeldused olla harmooniline kodanik ja seega efektiivne tööline Rootsi tööprotsessis.

Kakskeelsuse propageerimise aluseks on keeleteadlaste väide, et kui kodus õpi-
tud emakeelt koolis edasi ei arendata, siis tekib nõndanimetatud poolkeelsuse risk. Noor pole võimeline väljenduma normaalselt üheski keeles ja ta kannatab selle all psüühiliselt. Põhja-Rootsis on poolkeelsuse näiteid Rootsi soomlaste hul-
gas, kellele varem ei antud koolides soome keele õppimise võimalust. Rootsi valitsuse konkreetseks sammuks uue põhimõtte rakendamisel on kohustuse ase-
tamine kogukondadele koolides – mängukoolist kuni gümnaasiumini – korralda-
da kodukeele õpetamist, kui leidub koolis vähemalt üks õpilane, kelle koduseks keeleks on mingi muu keel ja kui laps avaldab soovi seda õppida.

Niikaugele ei ole siiski mindud, nagu mõned soome grupid on soovinud, et ko-
dukeele õppimisest osavõtmine tehtaks ka lastele kohustuslikuks.

Kogukonnad saavad riigilt toetust, mis vastab 1,1 nädalatunnile õpilase kohta. Kui näiteks mõnes koolis on kümme õpilast, siis saab kogukond riigilt toetust 11 nädalatunni andmiseks. Õpetajad ja õppevahendid peab aga kogukond ise hankima.

Ametivõimud rõhutavad ka tõsiasja, et kodukeele tarvitamise üheks eelduseks on keele kõrge staatus laste silmis ja et keelele kõrgema staatuse saamiseks on vajalik ühiskonna abi eestikeelsete ajalehtede ja raadiosaadete näol. Sisserännu-
gruppidel endil on aga vastutus propageerida kodukeele kasutamist kodudes ja sisserännanute oma kultuuriavaldustes.

Kuidas on seda programmi praktikas läinud viie aasta jooksul rakendatud? An-
keetidega on kindlaks tehtud, et Rootsis on praegu umbes 80.000 õpilast, kelle koduseks keeleks on mõni mitte-rootsi keel (arvuliselt umbes 130 keelt). Nen-
dest saavad 52 % oma kodukeeles õpetust Rootsi koolides, 5 % soovivad, aga või-
maluste puudusel ei saa ja 43 % pole üldse huvitatud. Eestlaste osas on need arv-
ud järgmised: õpilased, kes ankeedis on ära märkinud, et nende koduseks kee-
leks on eesti keel, on umbes 500. Nendest saavad õpetust rootsi koolis eesti kee-
les 37 %. 11 % soovivad saada õpetust, aga ei saa ja tervelt 63 % eesti lastest pole

üldse huvitatud pakutud võimaluse kasutamisest, mis on suurim protsent võrreldes teiste sisserännugruppidega. Ilmselt on selle fakti üheks põhjuseks asjaolu, et eesti rahvusest kooliealised lapsed kuuluvad juba kolmandasse immigratsiooni põlve, kuna teistel rahvustel on see peamiselt esimene või teine.

Peamisteks probleemideks eesti keele õpetamise alal rootsi koolides on järgmised:

1. Õpetajate puudus. Nagu kuulsime eespool: 11 % eesti lastest, kes soovivad eestikeelset õpetust, ei saa seda peamiselt õpetajate puuduse tõttu. Koolide ülemvalitsuse kavas on välja ehitada sisserändajate õpetajate väljaõppevõrk. Eesti õpetajate osas pole seda siiski lähemate aastate jooksul ette näha.

Praegu töötab rootsi koolides eesti keele õpetajatena umbes 20 eesti õpetajat peamiselt Eestis sündinud põlvkonnast, mõned neist ka viimastel aastatel Eestist siia ümber asunud õpetajad. Uute õpetajate väljaõpe peab nüüd toimuma eesti keele eksami kaudu Rootsi kolme suurema ülikooli juures, kus õpetatakse eesti keelt.

2. Õppekavade koostamine ja kooskõlastamine. Praegu on eesti keele õpetajail rootsi koolides vabad käed oma tundide sisustamiseks. Eesti oma kooliringkondades Rootsis on olnud kõne all kindlamate tunnikavade ja koostöövormide korraldamine eesti keele õpetajaile rootsi koolides.

3. Õppematerjalide puudus, mis on ju kõikide Välis-Eesti koolide ühine probleem. Rootsi-Eesti Õpperaamatufondil on väljavaateid tulevikus suurema toetuse saamiseks rootsi asutustelt eesti õpperaamatute väljaandmiseks. Meil on arutletud palju, kas mitte rohkem ära kasutada Eestis ilmunud propagandavaba noortekirjandust, näiteks tõlkekirjandust. Ametlikku seisukohta pole seni võetud, aga eesti sugulaste kaudu varustatakse eesti perekondi niikuinii eestikeelse noorsookirjandusega.

Ma olen peatunud veidi pikemalt eesti keele õpetamise juures rootsi koolides, kuna see sektor on meie rahvuslikus kasvatuses Rootsis uus. Oleks võib-olla huvitav vaadelda, milliseid mõjusid Rootsi sisserändajate uus poliitika on avaldanud meie koolide senisele tegevusele.

Kuna Rootsi ametivõimude üldine suhtumine sisserändajate omapära säilitamisele on positiivne, siis on ka meie vanad koolid saanud Rootsi asutustelt tõhusat toetust. Nii on meie korraliste erakoolide – Stokholmi ja Göteborgi eesti koolide – ülalpidamine normaliseeritud. Riik tasub 99 % õpetajate palkadest, mis vastavad rootsi õpetajate palkadele ja tööandja maksudest ja kogukond katab ülejäänud kulud. Selle abiga on viimaste aastate jooksul olnud võimalik hoida õpilaste arvu nim. koolides stabiilsena – Stokholmis 100 ja Göteborgis 30 õpilase ümber. Õpilaste kaasatõmbamine on aga endiselt probleemiks, kuna noored perekonnad Stokholmis ja Göteborgis asuvad elama südalinnast ikka kaugemale eeslinnadesse. Sõidud lähevad lastele liiga pikaks ja uue seaduse alusel on nüüd ju võimalik ka rootsi koolides eesti keelt õppida.

Meil on arutatud palju, kas uus rootsi kodukeele seadus võib õpilaste ülevõtmise läbi kahjustada meie oma algkoolide arengut. Keegi ei kahtle selles, et eesti oma koolid on efektiivsemad eestluse kasvatamisel kui rootsi koolid, aga leitakse üldiselt, et Stokholmist ja Göteborgist eemal elavad lapsed peavad niikuinii uue eesti keele õppimise võimaluse ära kasutama. See reegel kehtib eriti põhikooli kõrgastme (7., 8. ja 9. õppeaasta) ja gümnaasiumi kohta, kus meil oma korralised koolid senini puuduvad. Stokholmis tehakse küll praegu pingutusi eesti kooli juurde kõrgastme moodustamiseks 1981. a. sügisest alates, aga selle tulemusi pole veel teada. Seega hoolimata teatud konkurentsi olukorrast suurlinnades, täiend-

vad mõlemad koolisüsteemid teineteist ja aitavad meie üldist eesti keele õpetamise taset tõsta. Üldiselt võib märgata, et eesti keele ja eestluse staatus meie noorema põlvkonna silmis on viimastel aastatel tõusnud. Kas selle taga on Rootsi uus vähemuspoliitika, Esto—80 ettevalmistustööd Rootsis või mõni muu tegur — seda ma ei tea. Konkreetne tundemärk sellest on fakt, et üle kaua aja Stokholmi Eesti Algkooli esimesse klassi tänavu sügisel astus 21 õpilast senise normaalse 15 asemel.

Pildi täiendamiseks nimetaksin meie kahe algkooli kõrval ka ülejäänud eestikeelseid õppimise võimalusi Rootsis, mis on välja kujunenud aastate jooksul. Stokholmi Eesti Algkooli taimelavaks on Stokholmi Eesti Lasteaed ja sellele lisanduvad veel neljas linnas mängukoolid, mis tõotavad eelkooliealistega kogukonna toetusel. Peale nende on viies keskuses traditsioonilised täienduskoolid õhtuse tegevusega nii algkooli kui keskkooli kavaga.

Keskkooli lõpetanud eesti noortele, kes seda soovivad, on Stokholmi Eesti Gümnaasiumis võimalik õppida õhtukooli vormis ka terve rootsi gümnaasiumi kava ulatuses. Tänavu kevadel oli Eesti Gümnaasiumil kolm lõpetajat, kelledest üks pääses tiptunnistusega arstiteaduse kursusele Stokholmis — mis on väga raske.

Seda lühikest ülevaadet lõpetades vaatan ma teatud optimismiga järgnevatele aastatele eesti rahvusliku kasvatusetegevusele Rootsis. Samaaegselt kui Rootsi ametivõimud tagavad meie koolide ainelise aluse, on meil Rootsis eesti koloonias ka koolide tegevuse suunamise ja administreerimise alal alanud koostöö Eesti Komitee ja Rootsi Eestlaste Esinduse koolitoimkondade vahel, mis senini ei olnud õnnestunud. Sellega on meie vähesed järelejäänud jõud koondatud eestikeelse õpetegevuse heaks.

Ivar Paljak

RAHVUSLIKU KASVATUSE OLUKORD SAKSAMAAL

Mul on väga meeldiv ülesanne edasi anda Saksa Liiduvabariigis Eesti Ühiskonna Keskkomitee esimehe Johannes Västriku, Keskkomitee kui ka eestlaste ühiskonna parimad tervitused ja soovid käesolevale õpetajate konverentsile ning soovin sellele head kordaminekut!

Keskkomitee ülesandel on mul võimalus lühidalt selgitada koolide tegevuse ja õppetöö olukorda Saksamaal. Kahjuks ei ole mina isiklikult ja otseselt seotud täienduskooli tööga, vaid tegelen peamiselt noorsootöö alal gaidide-skautide organisatsioonis.

Ära kuulates ettekanded ja aruanded, mis siin konverentsil on esitatud, tulen arusaamale, et pingutused Saksamaal koolitöö korraldamise osas on minimaalsed ning evivad üpris teisi probleeme. Kui oleme kuulnud aruannetest, et koolide õppetegevus on olnud edukas, õpetajate väljaõpe kavakohane ning ka muud eeldused olemas, siis pean tunnistama, et kõigil nendel aladel on Saksamaal märgata tagasiminekut. Tuleviku perspektiivid on meil seega rohkem pessimistlikud kui optimistlikud.

Möödunud aastate jooksul on avaldatud positiivseid aruandeid eesti noorte tööalalt Saksamaal, eriti täienduskoolide ja ka suvekodude tegevuse kohta. See ajastu oli tõesti tegevusrikas ja viljakas periood noorsootöös, mis pani tegeliku tugeva aluse noorte rahvuslikule arengule, andis aluspõhja eesti keele oskusele, ja ka hilisematele ammutusvõimalustele, millest me veel praegugi elame.

Sel ajastul töötas EÜSL-i Keskkomitee juures ka noorte tööala Jaan Lepiku juhtimisel. Täienduskoolide võrk oli suhteliselt tugev, hõlmates kümnekond asulat (paikkonda). Õppetöö oli koordineeritud, suunatud ja tulutoov. Ka täienduskoolide õpilaste arvu võis lugeda rahuldavaks. Näiteks oli aastatel 74-75 koondunud kümnesse täienduskooli umbes 25 % kogu lastearvust, kes olid registreeritud keskorganisationsiooni juures ja milline arv hõlmab ka sülelapsi.

Viimase kuue aasta jooksul on toimunud suur muudatus ja tähelepanekute alusel tuleb nentida, et senine öitseline õppetegevus on vaibunud. Täienduskoolide arv on tagasi läinud ja momendil eksisteerib regulaarne täienduskool Geislingenis J. Västriku juhtimisel ja Hamburgis. Geislingenis on kümnekond õpilast ja kooli korraldatakse korrapäraselt kord nädalas. Tulenevalt laste arvu kaost ei tööta enam ka suvekodu. Nii õppetöö kui ka täienduskoolide arvuline tagasimineku on tingitud asjaolust, et laste pealekasv on tunduvalt vähenenud, kas sündimuste vähesusest või segaabioludest võrsuvate laste huvipuudusest eesti keele vastu. Kui näiteks 1974. aastal oli EÜSL-i juures registreeritud umbes 370 last alla 16. eluaastat, siis on see arv kahanenud 115 lapsele käesoleval aastal ja hõlmab loomulikult ka lapsi alla 6. eluaastat.

Esiletoodud arvud ei anna siiski õiget ülevaadet laste/noorte arvulise suuruse kohta Saksamaal, sest kõik kaasmaalased ei ole koondunud EÜSL-i organisationsiooni ja seetõttu puudub täielik ülevaade tegelikust laste arvust. Me võime arvata, et laste arv on tegelikult suurem.

Teisalt torkab silma ka meie rahva arvu tunduv kahanemine. Esineb ka juhuiseid, kus enam ei tunta huvi rahvusliku eluavalduse vastu, ükskõik millisel põhjusel. Usun, et samad probleemid esinevad kõikjal, kus leidub eesti perekondi ja seda probleemi vahest ei tuleks eriti esile tõsta. Peale selle tuleks mainida, et ka Saksamaal elab osa eestlaskonnast hajutatult üksikute perekondade kaupa. Hajutatud olukord, kauged vahemaad, kohalikud sõbrad, piiratud majanduslikud võimalused ja muud asjaolud raskendavad igasugust seltskondlikku eluavaldust ja seetõttu ka noorte isetegevust, kas siis õppetegevuse või rahvusliku kasvatusel alal.

On arusaadav, et leitakse võimalusi koosviibimisteks ja koondutakse perioodiliselt näiteks jõulukoosviibimistele, E. V. aastapäeva aktustele ja teistele suuriüritustele. Need üritused annavad muidugi üksikutele uut hoogu, jäädes aga seltskondlikule tasemele. Sellised kokkutulekud ei avalda suurt mõju noorte õppetöö vaimustamiseks ja on momendilised vaimustavad tegurid. Seetõttu lasub noorte hariduslikul kui ka rahvuslikul täiendav põhitegur ikkagi lastevanemate õlgadel ja nendele jääb teha see suur töö, mida varematal aegadel aitas kaasa täienduskool. Keskorganisationsioon Saksamaal saab olla siin vaid abistajaks õppematerjali muretsemisel ja selle levitamisel, võib-olla ka tiivustajaks üksikperekondadele. Neid ülesandeid on püüdnud sinne Keskkomitee muutunud olukorras oma võimaluste piires täita.

Erilist tähelepanu on osutatud ka rahvatantsugruppide ja laulukooride tegevusele, sest siin on võimalus rakendada noori kaasmaalaste miljõesse ning neid liita rahvusliku tegevusega. Samuti on arenenud tihe ja hea koostöö Keskkomitee ning siinsete gaidide ja skautide organisationsiooniga. On arusaadav, et mõlemal organisationsioonil on ühiseid probleeme, milliseid saab vaid üheskoos lahendada. Nagu eespool mainisin, on suurimaks probleemiks Saksamaal laste järelkasvu vähesus.

Erilist tähelepanu on osutatud viimastel aastatel ühiselt teostatud ühisüritustele. Ühisürituste sisu toetub peamiselt rahvuslikule tasapinnale ja miljööle. Terve

töö ja tegevus on avatud seejuures ka noortele, kes ei kuulu ei gaidlikku ega skautlikku organisatsiooni. On korraldatud üleriigilisi kokkutulekuid nii õppepäevade, laagrite kui ka laiendatud aastakoosolekutega. Selline moodus on andnud häid tulemusi ja on aidanud talletada Saksamaal meie rahvuslikku omapära.

Mainitud sammudega oleme püüdnud leevendada esineva kooliprobleemi puudusi ja katsunud liita niipalju kui on võimalik kasvavaid noori rahvusliku eluoluga.

Erilistest raskustest, mis on seotud nii õppe- kui ka noorte tegevusega, tuleks vahest märkida kõigi programmide kauaaegset ettevalmistust. Teatavasti ei oma Saksamaal elunev eestlaskond erilisi võimalusi oma ruumide osas. Seepärast tuleb juba varakult üürida üldürituste teostamiseks vajalikke ruume, see tähendab tihti rohkem kui aasta ette. Ruumide, laagriplatside ja ka muu otsimine on väga aega nõudev ja tihti ka ebaedukas, kuna soovitud ruumid on juba teistele seltsidele või organisatsioonidele välja antud. Seetõttu on ka sinne elevus nii noortetöö kui ka seltskondlikus elus suuresti takistatud ja majanduslike võimalustega seotud.

Olen lühidalt kokku võtnud meie koolide kui ka noortetöö tegevust ja kardan, et sellest on saadud pessimistlik mulje, kuigi ma meeeldi oleksin seda vältinud. Kuid meil puudub momendil siiski alus täienduskoolide töö laiemaks korraldamiseks laste vähese järelkasvu, võib-olla ka kogunud õpetajate vähesuse ja majanduslike võimaluste tõttu. Vaatamata sellele püüame teha oma võimaliku ja oleme optimistid lootuses koostöösse lastevanematega väsimatult edasi arendada eestiainelist õppetööd Saksamaal.

Ülo Semmel
Nürnberg

MILLEKS EESTI LASTEAED? MILLEKS EESTI KEEL?

Eesti lasteaia tähtsus on kindlalt seoses eesti keele õpetamisega, seega katsuksin vastata esiteks küsimusele: „Milleks eesti keel?”

Jättes kõrvale eesti keele edasikandmise ja säilitamise tähtsuse, mis peaks olema iseenesest küllaldane põhjus – õieti iga eestlase kohustus –, püüaksin lisada mõned üldjoonelised põhjused, miks peaksime oma lapsi üles kasvatama kakskeelse-tena.

Esimese viie-kuue eluaasta jooksul õpib laps kiiremini ja rohkem kui kunagi hiljem oma elus. Ta alustab õpinguid kõige viie meele kaudu juba otse hällis. Kasvades läbib laps arengujärke, mil üht või teist teadmist on kergem omandada kui kunagi varem või hiljem oma elus. Lapse õppimine esimese viie-kuue eluaasta jooksul on v a g a m i t m e k ü l g n e – motoorsest arengust keele, lugemise, matemaatika ja muude teaduste valdkondadeni välja. Lapse järjekindlat arenemist ja kasvamist ühest ajajärgust teise on aga võimalik mõjutada, tõstes intelligentsitasest sageli niipalju, et ka aeglase arenguga laps võib kasvada täielikult normaalsuse piirides jne. (Montessori). Selleks on vaja õhutada ja lubada lapsel õppimist igakülgsest rikkas ümbruses. Laps tahab õppida. Ta ei mängi – ta õpib mängu teel.

Seega on lapse esimestel eluaastatel lapsevanem kõige tähtsam õpetaja, kes varustab last rikka, stimuleeriva ümbrusega, juhtides teda tundma hääd meelt ja nautingut õppimisest ning saavutustest. On raske olla lapsevanem, veel raskem õpetaja ning lapsevanem. Eriti kuna lapsed oma arengus ei käi mingi kindla reegli järele, vaid iga lapse areng on erinev. Samuti ei sünni ükski laps kaasas õpetus,

kuidas tema võimeid saaks kõige paremini arendada. Ometi on meil, mitut keelt kõnelevail lastevanemail, tähtis võimalus oma lapse intelligentsi tõstmiseks — see võimalus on oma last üles kasvatades kakskeelsena. Keel on väga lähedalt seotud mõttemaailmaga — mõned teooriad väidavad koguni, et keel ja mõttemaailm on sünonüümsed. Keskmiselt on kakskeelse lapse mõttevõime arenenud esimese kümne eluaasta jooksul vähemalt kaks aastat ette ükskeelse lapse mõttevõimest.

Et laps on võimeline omandama kahte või kolme keelt kõige kergemini oma esimese viie-kuue eluaasta vältel ja nii kergesti mitte kunagi hiljem oma elus, tuleb lapse peaja juurde plastilisusest. Esimestel eluaastatel peaja formuleerib keele põhiühikuid (komplitseeritud närvirakkude registri) kuulmise ja kordamise teel. Need närvirakkude põhiühikud ühinevad teiste närvirakkudega, mis on seoses motoorse tegevuse, mõtte- ja teiste intelligentsi funktsioonidega. Hiljem kasutab inimene keele põhiühikuid sõnatagavara kiireks laiendamiseks ja võõrkeelte õppimiseks. Kui õppida mitut keelt esimese kuue aasta vältel, on võimalik õppida keeli emakeele meetoodika kaudu — arendades peajus keele põhiühikuid vastavalt igale keelele. Kuigi peaju teenindab kahte, kolme või isegi enam keeli, ei ole tõendit, et keele mehhanism oleks anatoomiliselt eraldatud. Praegune arvamus on, et noorelt omandatud refleks keerab või lülitab käiku ühe või teise keele tarviduse järele. Võõrkeele õppimine hilisemas elus, pärast kümnendat eluaastat, mõnel varem, mõnel hiljem, on liiga hilja, et sellist refleksit omandada. Siis tuleb keelt õppida tõlkimise meetodiga, ehitades uue keele reegleid algselt õpitud keele põhiühikuile. Dr. Penfield pooldab igal juhul võõrkeele õpetamist noorelt, isegi kui laps seda hiljem ei kasuta, kuna see võimaldab peajul soetada rohkem keelte põhiühikuid, milledele saab hiljem ehitada võõrkeelte häälikuid ja vormeileid. Ühesõnaga: kui tahame oma lapsele eluteele kaasa anda „kallimat kui kullakoormat” („Kalevipoeg”), siis kasvatame teda üles kakskeelsena. Olen linnulennuliselt püüdnud juhtida tähelepanu kakskeelsuse tähtsusele lapse arengus.

Mis on aga EESTI LASTEAIJA tähtsus? Lapse varajast arengut silmas pidades soovitavad eriteadlased koolieelikuid viia eellasteaadadesse juba 3-aastaselt või isegi veel varem. On kerge panna laps kodu ligalal erakooli, kus ta saab maksimaalselt kasutada arengukohaseid õppevahendeid eriala õpetajate juhtimisel. Mõnedes õpetatakse ka pisut võõrkeelt, parematel on vahest isegi kirjutusmasinad ja kompuuterid lugemise õppimiseks jne. Eesti lasteae ei saa siin võistelda juba piiratud aja tõttu — paljudes keskustes toimub koolitöö vaid kord nädalas — New Yorgis näiteks ainult 18 päeva aastas. Ei saa tulla kõne alla eesti keele õpetamine väljaspool kodu, kui laps viibib selle keele mõjupiirkonnas vaid mõned tunnid nädalas. Keelt peab kuulma järjekindlalt, vähemalt teatud aja päevast, võimalikult sama isiku poolt räägitult, et soodustada keeli eraldava refleksit omandamist peajus. Kohalikumaa keelt kuuleb laps varakult enese ümber raadios, TV-s, õues. Eesti keele järjekindel kasutamine langeb siin kindlalt kodule. Ometi on kakskeelse lapse kasvatamine il m a e e s t i l a s t e a i a t a n a g u ü h e s t j a l a s t l o m p a m i n e. Eesti lasteaija tähtsus kakskeelse lapse arengus on ü l e t a m a t u. Lapse keeleoskus ja sõnatagavara areneb kõige suuremal määral 3. ja 6. eluaasta vahel. Samuti langeb sellesse ajavahemikku lugema õppimise valmidus. E s i t e k s s e i s n e b e e s t i l a s t e a i a t ä h t s u s r i k k a, s t i m u l e e r i v a ü m b r u s e l o o m i s e s l a p s e s õ n a t a g a v a r a m i t m e k ü l g s e k s l a i e n d a m i s e k s. T e i s e k s l o o b e e s t i l a s t e a e d e m o t s i o n a a l s e t t e r v e d h k k o n n a l a p s e p s ü h h o l o o g i l i s e k s a r e n g u k s, v õ i m a l d a d e s t a l k u u l u d a ü h i s k o n d a, i l m a e t t a p e a k s t u n d m e a n a i n u k e s e e r a n d i n a ü m b r u s k o n n a s. K o l m a n d a k s a n n a b e e s t i l a s t e a e d l a p s e l e v õ i m a l u s e k a s u t a d a e e s t i k e e l t o m a s u g u s t e g a. Eesti lasteaija töö tuleb viia niivõrd profes-

sionaalsele ja moodsale tasemele kui vähegi võimalik. Aja piiratuse tõttu peab p e a r õ h k jääma keele arendamiseks, vastavalt lapse arengulist külge silmas pidades. On tähtis, et lasteaias valitseb hää eesti keel, sest selles eas õpib laps kuulmise ja kordamise teel. Kuna 3–5-aastaste laste tähelepanuvõime on sageli lühike ja tuleb moodustada väiksemaid tegevusgrupe, vajab lasteaiad rohkem abiõpetajaid. Lasteaias õppekava peab võimaldama lapsele maksimaalselt eesti keele sõnatagavara õppimise, et ta oleks võimeline vabalt oma mõtteid ja igapäevase elu nähteid väljendama ladusalt eesti keeles. On eriti tähtis, et lasteaias leiduks raamatuid, mida vanemad ka kodudes saaksid kasutada ja mis oleksid lapse jaoks ajakohased. Laps loeb ja kuulab meelsamini kuidas tekib päev ja öö, lehed puul, veest jää jne. kui muinasjutte. (Kuigi muinasjuttudelgi on oma koht.) Ei ole põhjust kartma, et mõned jutud on lapsele n.ö. üle pea. Kui laps ei ole veel valmis teatud asju omandama, tuleb ta lihtsalt oma aju ja keeldub õppimast. (Dr. Jack Forbes — Purdue University.) Ka talletab ja saab laps aru rohkematest sõnadest ja mõistetest kui me arvame, kuigi ta neid alles hiljem kasutama hakkab.

Eesti lasteaiad peab andma põhialused lugemiseks. Foneetilise tehnikaga on laps lugema õppimiseks võimeline üsna noorelt — (Montessori.) Eesti keel on selleks tere tulnud. Hiljem kannab laps lugemisõskuse kergesti üle teistele keeltele. Juba kolmeaastaselt tuleb hakata last intensiivselt juhtima lugemisvalmiduse suunas.

Päris tegeliku lasteaiatöö juurde on võimatu pöörduda selle lühikesel ajal. Vajaksime selleks seminari, kus oleks võimalik vahetada ideid ja kogemusi, ning pealegi oleneb lasteaiatöö kooskäimise sagedusest. Mida iga lasteaiad aga vajab, on ajakohaseid õppevahendeid, raamatuid ja materjale ning loovaid õpetajaid. Eesti lasteaiad peab olema kohaks, kuhu laps tahab tulla — õppima. Eesti lasteaiatöös peatähtsuseks on koduga käsikäes võimaldada lapsele eesti keele rikka sõnatagavara ja lugemisõskuse omandamist, mis arendab tema mõttemaailma, annab talle iseteadvust ja uhkust kuuluda eesti ühiskonda ning hõlbustab hiljem võõrkeelte õppimist. Suurem osa lasteaiatöös kasvandikke siirdub edasi eesti kooli — vähe on neid, kes tulevad eesti kooli pärast kuudat eluaastat ja on võimelised sammu pidama lasteaiatöös kasvandikega.

Ilma eesti lasteaiata ei ole meil varsti ka eesti koole ega noori, kes oskavad eesti keeles väljenduda.

*

BIBLIOGRAAFIA

- Beck, Joan „How to Raise A Brigher Child” — The case of early learning. Trident Press, New York 1967.
- Forbes, Jack e. „Mathematical Skills Development for Pre-School Children” Chicago, Systems for Education, Inc. 1965.
- Penfield, Wilder and Lamar Roberts „Speech and Brain Mechanics” Princeton University Press, Princeton New Jersey 1959.
- Vygotsky, L. S. „Thought & Language, ed. and trans. by Eugenia Heinfman and Gertrude Vakor. Cambridge, Mass. The M.I.T. Press, 1968.

Aime Andra
New York

EESTI ÕPETAJATE PÄDEVUS

Tänu asjaoludele, et eesti õpetajaskond oli saanud vabas Eestis klassikalise üldhariduse, korraliku erialalise õpetuse, pedagoogiliste ning metoodiliste kogemusi-

te rikkuse, ja et paljudel kolleegidel õnnestus pääseda välja okupeeritud kodumaalt, jätkus algaastatel kutselisi eesti õpetajaid eesti kooli ja haridustöökõigikel kontinentidel. Eesti koolide asutamine, haridustöö ja kultuuriline tegevus oli kõikjal elav. Eesti keel ja kultuur leidis vilunud pedagoogide poolt meetodilist viljelemist, maksimaalselt nendes piirides, mida kohalikud olud võimaldasid. Nagu teame, kutsuti kõikjal ellu eesti koole. Siin Rootsis oli juba esimesel aastal 40 eesti kooli – enamikus küll laagrikoolid, aga nendest kasvasid välja eesti täiendus- koolid, algkoolid ning gümnaasiumid Sigtunas ja Stokholmis. – Eesti koolide edu, õpilaste tublidus ja õppetegevuse intensiivsus said siin Rootsis üldiselt teatavaks ja see tagas seda, et eesti õpetajad said võrdlemisi lühikese ajaga pedagoogilise tunnustuse ja töö rootsi koolides. Kompetentsi ja pädevuse küsimuse kinnitas kuninglik otsus ja hiljem haridusministeerium. Palgatingimused selleaegses rootsi koolis olid hääd, kool oli kõrge tasemega klassikaline ja meie õpetajad olid sinna kõigiti sobivad ja tere tulnud kolleegid. See isikupärane positiivne olukord rootsikeelses pedagoogilises töös tõmbas eemale palju paremaid õpetajaid eesti koolitööst. Eestikeelne kool kaotas palju. Eesti koolidesse jäid need rahvuslikud idealistid, kõrge tasemega pedagoogid, kes ohverdasid oma ainelise heaolu eesti ühiskonna eest. Nendele tuli õnneks lisaks uusi inimesi, kes ei olnud mitte kõik vormiliselt pädevad, aga need olid idealistid ja nende abil võis eesti kool edasi töötada kuni tänapäevani. Siinjuures tahan ära märkida asjaolu, et Rootsi ametiasutustes, ja arvatavasti ka mujal vabas maailmas, on bürokraatia väga tugev, nii et nendel kolleegidel, kellel mõnel põhjusel nõutav dokumentaalne kompetents teoreetilises ettevalmistuses puudub, ei ole aastakümneid kestnud praktiline pedagoogiline töö olnud küllaldane, et saada ametlikku pädevust korralise õpetaja koha saamiseks. – Need kolleegid on jäänud nn. kutseta õpetajateks. Ja neid kolleege on palju. Nii näiteks oli sellel kooliaastal koolide ülemvalitsuse andmetel Rootsi koolides, kus õpetatakse eesti keelt nn. kodukeelena, 24-st õpetajast ainult 3 kompetentset õpetajat. 21 olid mittekompetentsed. Nendele lisaks tulevad õpetajad eesti täienduskoolides üle maailma, samuti eesti keele õpetajaid suvekodudes ja teistes eesti koolides Rootsis ja mujal. See on meie kolleegidele väga suur ainealine kaotus, sest palgavahe kompetentse ja mittekompetentse õpetaja vahel on relatiivselt suur. Nii et see peaks olema ka tänase konverentsi aktuaalsemaid küsimusi, et leida lahendust kuidas ja mismoodi tuleks eri maades toimida, et meie kolleegide töö saaks õiglasemalt tasutud. Kuidas see eri maades üksikute kolleegide osas toimub, sellest on väga raske siinkohal midagi konkreetset öelda. Minu kogemuste kohaselt vähemalt siin Rootsis toimub see erandlikult individuaalselt. Siin ei saa midagi kingitusena. Juhul kui puudub mõni aineosa teoreetilisest ettevalmistusest, siis tuleb ennekõike see lõik täiendada ja siis on enam-vähem kindel, et saab vastava kompetentsi. Siin oleks minu nõuanne, et kolleegid, kellel see küsimus on aktuaalne, võrdleks oma pedagoogilist väljaõpet sama kooliastme juures – ja seejärel parandaks lüngad. Siin peaksid eesti koolide juhatajad ja eesti õpetajate organisatsioonid kolleegidele aktiivselt kaasa aitama ning selles osas vastava maa koolivalitsusega kohaliku keskorganisatsiooni kaudu kontakti astuma ja olukorda selgitama individuaalselt igal eri juhul. See on minu arusaamise ja kogemuste järele ainuke tee.

Meil siin Rootsis on viimasel 20-nel aastal olnud dünaamiliselt veerev koolireformide rida. Rootsi klassikaline kool on täielikult lammutatud, on katsutud nendele varemetele ehitada midagi uut, aga see kõik on olnud ajutine, muudatused on kogu aeg niivõrd suured, et praegune kool on kujuta ja vormita, nagu amööb mikroskoobis. Samuti on olnud ka muutusi õpetajate ettevalmistamisel,

mis on olnud eri aegadel maksvad. Sellest tingituna on siin maal üldiselt pädevate õpetajate puudus. Need õppekavades alatiselt toimuvad muudatused põhjustavad õpetajate kiirkursusi. Eesti õpetajatel Rootsis, kes õpetavad eesti koolides või eesti keele õpetajatel Rootsi koolides on olnud võimalik osa võtta eesti õpetajate täienduskursustest. Need kursused on olnud 6–8-päevalised ja neid on korraldanud Eesti Komitee ja koolide ülemvalitsus ühisel nõul ja jõul. Kursustest osavõtt on olnud elav. Millegipärast on nooremate eesti õpetajate osavõtt relatiivselt kasin. Võib oletada, et ei peeta eesti keele oskust nii tähtsaks või hinnatakse end üle pedagoogiliste ja metoodiliste oskuste osas. Teistes maades ei ole säärase reeglipärase õppenädalate korraldamine olnud sagedane. Siin tuleb küll kohalikuks keskorganisatsioonidelt rohkem aktiivsust nõuda. Siin peaksid meie külalised eeskujuna võtma Eesti Komiteelt.

Nagu tähendasin ja näitena ette tõin, et suurem osa eesti keele õpetajaid Rootsi koolides ei oma kompetentsust ja samuti, et nende aineiline kasum kannatab selle läbi, on see kaotuseks meie keele ja kultuuri viljelemisel eksiilis. Meie ei saa mitte täiel määral ära kasutada neid võimalusi, mis meile osaks saaksid, kui meil kõikjal oleksid pädevad õpetajad. — Nendel sisserännurahvastel, nagu soomlased Rootsis ja teised, kes on vahetanud oma asukohamaa omal vabal tahtel, on võimalik saada pädevaid õpetajaid kodumaalt. Meie osas on aga see võimalus olnud väga minimaalne. Me peame eksiilis pedagoogide järelekasvu küsimuse omal jõul lahendamaks. Me ei või okupeeritud kodumaale mitte lootma jääda. — Minu pedagoogilise sünteesi aluseks oleks ennekõike, et eestikeelne perekond püsib, et eesti kodu oleks eestikeelne — ja et eesti vanemad saadaksid oma lapsed eesti koolidesse. Meie noortele ja ka täiskasvanuile, kelle hariduskäik on jäänud mõnes suhtes lünklikuks, peab olema vähemalt üks täielik eesti kool maailmas. See vaimne ja majanduslik panus tuleb meil kanda. Eesti kool õhtumaise kultuuri valgusel annaks põhihariduse meie noortele, et saada eesti keelt oskavaid teadlasi, kirjanikke, õpetajaid, ja oleks taimelavaks meie tulevastele poliitikutele ning harjutuskohaks eesti tulevastele pedagoogidele.

Edasi ma tõstaksin üles küsimuse, kuidas saada kompetentseks õpetajaks ja mis on antud juhul kompetents. Kompetents on väga erinev eri kooliastmete juures, eri ainetes ja eri maadel. Näiteks kõrgastme ja gümnaasiumi koolis Rootsis uute õppeplaanide maksimahakkamisel on antud „kodukeelele” sama laius ja sügavus, kui seda on rootsi keelele. Ja „kodukeele” õpetajaile nõutakse täielikku teoreetilist ja praktilist pedagoogilist väljaõpet, mis eneses sisaldaks muu hulgas 60 akadeemilist punkti eesti keeles, see tähendab: poole teoreetilisest väljaõppest lasub eesti keelele.

Kuidas saada kompetentseks õpetajaks, see võimalus on ka seniajani olnud eri maades erisugune. Viimaste rahvusvaheliste gümnaasiumiõpetajate kongresside poolt on siin teatud raamistik loodud — need alused on ära toodud ka viimases Eesti Õpetajate Keskühingu häälekandjas. Õppeaeg oleks peale gümnaasiumi 5 aastat ja selle järele veel üks praktika-aasta. Kuidas saada uusi ja noori eesti aineõpetajaid eksiilis? Siin jääb ainsaks võimaluseks, et noor õpetaja peab tulema eestikeelsest kodust, peab olema õppinud eesti keelt kõikides kooliastmetes lasteaiast kuni gümnaasiumini. Peab õppima ülikooli juures eesti keelt 60 akadeemilise punkti ulatuses ja peab tegema praktika-aasta eesti kooli juures.

K o k k u v õ t t e s p e a n t ä h e n d a m a s :

1. Olemasolevad eesti keele õpetajad on teinud tänuväärse töö eesti koolides ja kodukeele õpetajatena Rootsi koolides. Nendel kolleegidel, kellel ei ole veel vor-

milist kompetentsi, tuleb seda aktiivselt taotleda. Selleks peavad kaasa aitama eesti koolid, õpetajate organisatsioonid ja kohapealsed keskorganisatsioonid.

2. Eesti pedagoogidele eri maadel, kes töötavad võõrkeelsetes koolides, tuleb sidamele panna, et nad oleksid abiks eesti koolides, andes eesti keele ja kultuuri nimel oma panuse.

3. Eesti koolides töötavad kolleegid peavad saama sama tasu, mis nad saaksid kohalikkudes võõrkeelsetes koolides. Seda peab kohalik riigivõim koos meie rahvusgrupiga keskorganisatsiooni ümber koondatult suutma kanda.

4. Selleks tuleb kõik teha, et vabas maailmas leiduks vähemalt üks täielik eesti kool, mis annaks täieliku eestikeelse põhihariduse. Ja oleks samaaegselt praktika-kohaks tulevastele eesti pedagoogidele.

5. Tuleb pidevalt korraldada õpetajate täienduskursusi. Iga õpetaja jõuab teatud aja järele temaatilisse raskuspunkti, kus täienduskursus on hädavajalik.

Fildr. Joh. Ungerson

LÄBIRÄÄKIMISTEL

esitatud sõnavõtte konverentsil peetud ettekannete kohta

Kuigi läbiraäkimised olid kavas alles pärast koosviibimist kohvilauas, andis konverentsi juhataja H. Kirikmäe juba seal sõna vabaks, et aega võita. Mõned sõnavõtjad jäävad anonüümseks, sest nende nimed puuduvad hällilindil. Mõnedes nimedes võib ka eksitusi olla.

H. Kirikmäe: Keegi koosviibijatest kohvilauas nimetas kuivõrd tähtis on ikka see, et töö ja ettevalmistus ükskõik missugusel alal ja missuguses koolis on väga tähtis selles mõttes, et kodu töötaks koos kooliga. Siis me saame kakskeelsust hoida. Ilma koduta ei saa me õieti midagi niisugust tagajärge saavutada, millega me ise rahul oleksime. Aga me peame asetama need nõuded sellele kõrgusele, mida me suudame täita. See oli nagu sissejuhatuseks läbiraäkimistele. Sõna on vaba.

Küsimus esitatakse pr. A. Andral. Tema nimetas, et lapsed on rohkem huvitatud lugemisest või kuulmisest sellest, kuidas on tekkinud maakera ja päike või kuidas vesi külmub – kui muinasjutust. Need tõekspidamised olid tõesti liikvel 60-datel aastatel. (Ma lisan täienduseks, et ma olen raamatukogunduse eriteadlane lasteraamatute kogunduse alal.) Praegu aga öeldakse,

ja eriti kes on? raamatut lugenud, kuidas kasutada muinasjutte ja müüte lastega. Tema ja paljud teised väidavad, et just väikesed lapsed – 6-kuused, aastased, kahesed või kolmesed – kuulavad väga hea meelega ja palju parema meelega muinasjutte ja müüte. Esiteks selletõttu – kuigi nad sõnadest aru ei saa – siis keelerütmi pärast. Need on tihti juba kirjutatud nii, et laused on rütmilised ja seal on kasutatud teatavaid muid nõkse, mis lastele eriti hästi mõjuvad – luuletusi näiteks, mis on rütmilised ja nendes on riim. Nii et ma tahaksin teada, kust on pärit arvamine, et väikesed lapsed ei taha kuulata muinasjutte, vaid kuulata päikesest, vee külmumisest jne. Küll aga, kui lapsed on suuremad, 4- ja 5-aastased ja neist asjadest aru saavad ja küsimusi esitavad, siis on iseasi. Aga ka siis on ikkagi muinasjutud omal kohal. Ja kuna meil on just väga palju muinasjutte ja müüte eesti keeles ja neid on ka saadavad rohkem kui raamatuid maailma loomisest ja teaduslikul alal, siis ma mõtlen, et me teeksime pahasti, kui me mõtleme, et muinasjutud lapsi ei huvita. Huvitavad küll, kui me neid kasutame ja varakult kasutama hakkame.

Pr. A. Andra: Ma vastan väga lühidalt.

Ma võtsin selle päriselt peaaegu oma kogemustest, ja ma ütlesin, et muinasjutud on omal kohal ka, aga üks osa lapsi tõesti hindab luulevormis kirjutatud jutte. Üks osa hindab väga muinasjutte, aga on suur osa lapsi kolme ja kuue aasta vahel, kes väga tahavad kuulda luulet. See on minu oma kogemus ja ma olen mõned, mis on ajakohased, tõlkinud inglise keelest. Lapsed toovad välja ikka need ja need raamatud, et loeme seda ja seda. See on tõesti minu oma kogemustest.

Küsimaja repliik: Mina rääkisin ka oma kogemustest.

Vastaja: See on tõesti õige, et on neid, kes tahavad väga muinasjutte ja neid, kes tahavad väga luulet, aga mõned ei taha luulet kuuldagi. Muinasjutudega peab väga varakult alustama ja need tulevad serveerida, sest kõik muu serveeritakse igalt poolt, ka teaduslike raamatuid ja väga tugevasti.

Repliik: Aga mitte eesti keeles!

Nojaa — mitte eesti keeles, aga et lapse keel areneks mitmekülgseks, on tarvilik kasutada jutte igapäevastest nähtustest ja lugeda tegeliku elu raamatuid — sealt ta õpib.

H. Kirikmäe: Asi on korras. Mõlema-poolseid tähelepanekuid on nähtud ja ma leiän, et neid mõlemaid tuleb arvestada. Ühel grupil on ühesugused huvid, teisel on teised. Ma usun, et me saame edasi minna.

Sõnavõttud jätkuvad.

Pr. Vikas Torontost mainib, et on tore olla Stokholmis, kus ta käis algkoolis. On Toronto täienduskoolis, aga ka kutseline õpetaja Kanada koolis. On aastaid õpetanud väikesi lapsi. Väikesele lapsele on hea, kui hakatakse talle varakult lugema. Minu isa lugese mulle „Kalevipoega”, kui me tulime Eestist ära ja see on mulle suure sügava mulje jätnud ja ma olen suur eestlane. Lapsele võib lugeda seda, mis kodus on. Meil on ju palju valida. Lastele loomulikult meeldivad jutud, kus on pilte sees. Nad näevad iseendid neis. Tehnilised asjad

muidugi tulevad ka, aga need tulevad hiljem, minu arvates. Ma olen kindel, et on neid tehniliste kalduvustega lapsi, kes on väga targad ja hakkavad varakult huvituma tehnilistest asjadest. Aga küll oleks tore, kui iga eesti ema ja isa locksid eestikeelset raamatut igal õhtul, enne kui laps magama jääb. Mul ei olnud Eestist tulles aabitsat, kuid ma tegin ise oma lastele eestikeelse aabitsa. Kui tahame eestlasteks jääda, meie keel peab jääma. Me noored Torontos teeme oma parima, et oma lastele eesti keelt säilitada. Keel on see, mis meid hoiab.

A. Randes: Räägin lugemisest. Mul on kogemusi raamatu kohta „Oi, oi, mis juhtus”. Mul olid pojapojad ja tütrelapsed. Ma lugesin neile mitmesuguseid raamatuid, kui nad mulle külla tulid. Lõppude lõpuks „Oi, oi, mis juhtus” meeldis neile kõige rohkem. Olen lugenud seda raamatut 40-50 korda. See kestis laste olles kolm kuni kuus aastat vanad. Nad tunnevad, nagu oleksid nad ise tegelasteks.

Pr. Linask: Lastevanemate eesti keele oskuse arendamine on tähtis. Peaks olema lastevanematele eesti keele ja kirjanduse klass täienduskooli kõrval. Lapsed peavad nägema, et vanemal on eesti keel tähtis, et see on üks osa tema vanemate elust, mitte ainult keel, mida kasutatakse lapsega kõneldes ja mida laps peab õppima.

H. Kirikmäe: Kokkuvõtte oleks, et selgitada lastevanemate laiemas seltskonnas eesti rahvusliku õpetuse ja kasvatuse küsimusi.

Kanadalane täpsustab: Täpsemalt: lastevanemate kursus täienduskooli kõrval oleks see tähtsam osa.

Lootus Kaarli: On juttu sellest, et vanemad peaksid end täiendama ja ka sellest, et teine ja kolmas põlvkond ei räägi enam eesti keelt perekondades, kus isa ja ema on eestlased. Minul oli see probleem, et alguses lapsed rääkisid eesti keelt, kuid hiljem hakkasid häbenema. Nad ei osanud eesti keelt nii pal-

ju, et oleksid saanud selles korralikult väljenduda. Aga ühe noore Eestis käik andis talle tõuke, et ta hiljem hakkas ilikoolis eesti keelt õppima. Mõni noor ei julge sellepärast noortelaagrisse minna, kuna ta ei oska eesti keelt.

Tiu Salasoo: Räägiti, et õpetajatele ilmuks ajakiri nagu „Kodukool” või „Kirikool”. Teiseks oleks tarvis välja anda kordustrükke juba varem ilmunud lasteraamatuid. Et kõiki neid asju teha, on vaja, kes neid teeks. Sellepärast oleks väga tähtis, et me teeksim mingi ülemaailmse organisatsiooni. Ma tean, et Õpetajate Keskühing on juba olemas, aga ma kavatsen esitada Rahvuskongressil ettepaneku, mis kõlab sellisena: Rahvusliku kasvatuses töhustamist toetamise huvides on vajalik senisest tihedam ja ulatuslikum koostöö üksikute maade eestlaskondade vahel informatsiooni vahendamise, koordinaatsiooni ja üldise iseloomuga ülesannete lahendamise aladel. Koostöö toetamise huvides tuleb kas luua ülemaailmne rahvusliku kasvatuses keskus või volitada mõnd olemasolevat rahvusliku kasvatuses küsimustega tegutsevat organisatsiooni neid ülesandeid täitma. Selle organisatsiooni all ma mõtlen Õpetajate Keskühingut. Me teeme palju asju eri maades, hakkame alati algusest peale. Palju parem oleks, kui üks grupp inimesi, kes on asjast informeeritud, kuhu tuleks kogu informatsioon ja kust ta läheks jälle laiali. See võiks kuuluda nende resolutsioonide hulka, mis me täna siin vastu võtame.

Susanna Tomson: Ma tahaksin tulla selle probleemi juurde, mille esitas hr. Kaarli. Noored, kes on eesti ühiskonnas liikunud, täienduskooli või eesti algkooli lõpetanud, oskavad eesti keelt, kuid 13-14 aasta vanuses tekib murrang. Noor hakkab häbenema, kuigi ta oskab eesti keelt. Rootsi kooli üle läinud, hakatakse omavahel rääkima ainult rootsi keelt. Meil tuleks julgustada noori kasutama eesti keelt. Teiseks näen ma negatiivselt seda, et meil puu-

dub täielikult 15-16-17 aastastele noortele eestikeelne lugemisvara. Koolitoimkond peaks sellele mõtlema!

A. Liiv: 1972. a. õpetajate konverentsil tegin ma just ettepaneku, et moodustada ülemaailmne õpperaamatute väljaandmise komisjon, kellele oleks olemas informatsioon sellest, mis kusagil tehakse. Näit. kui meil puudub kas maateaduse raamat, siis lähed küll selle isiku juurde, keda arvad, et ta võiks selle koostada, kuid ta ütleb: „Nemad seal teevad ja mina ei hakka sellega „pusima”. Oleks sellepärast vaja, et oleks olemas üks instants, kes teab alati, et need ja need asjad on teoksil ja et seal on tulemas midagi ja õhutab seda tegevust. Võib-olla see võiks lisanduda ettepanekule, mida me kuulsime, nimelt: raamatuid välja anda.

Teiseks, eri maade kesksused, nagu Õpperaamatufond siin. Need raamatud, mis on tulnud ülemeremaadelt, on siin olnud saadaval Kultuuri Koondises või Õpperaamatufondis. Seda võiks ka, kui on võimalik, ühtlustada, et saaks ühest ja samast kohast. Eriti, et meil ei oleks tarvis pöörduda eri maade poole; ka raha ülekandmisega on teatud raskusi. Enne koolitöö algust oleks hea, kui küllalt aegsasti oleks see informatsioon käes koolidel, et Õpperaamatute Koondise Keskusel on need ja need raamatud saadaval.

Robert Nugin: Segaabielluliste probleem. Kas kellelgi on head retsepti, kuidas saaks laste-lastele õpetada eesti keelt? Kas ehk peaksid olema ka mõned teistmoodi õpikud? Olen oma lastelastele suutnud õpetada vaid mõnikümend sõna ja mõnikümend lauset.

A. Liiv soovib täiendada oma sõnavõttu. 1972 võeti Torontos vastu resolutsioon kesksõ organi loomiseks. Kas on midagi tehtud? Loodetavasti tänased jutud ei jää jälle õhku rippuma.

H. Kirikmäe: Kõik resolutsioonid Kanadast on siin olemas, kuid need ei kohusta veel kedagi tegema. Me võime

siin nõuda, kuid kõige rohkem tuleb meil nõuda iseeneselt. Siis me saame midagi teha. See kehtib ka segaabielliste kohta. Vanaisa, vanaema teeb lapsed niivõrd lähedasteks. Ükskõik, mis vanaisa teeb — laps teeb järele. Aga kui kontakt kaob ja vanavanemad elavad eraldi, nagu on siin Rootsis, siis on olukord nii nagu ta on.

Endla Komi: Ma olin šokeeritud, kui kuulsin Metsakodus lõkkeõhtu kavas rootsikeelset laulu. Sissejuhatuseks öeldi, et ei oldud jõutud ära õppida eesti-keelset laulu. Kanadas see ei tuleks kõne allagi. Kui ei oska, siis see kavanumber jääb ära. Teine küsimus on siin noorte õpetajate ettevalmistamise kursuse korraldamisest. Meil Kanadas seda probleemi ei ole, kuna meil on õpetajaid ja ka kutselisi õpetajaid ülikülluses. Me püüdsime korraldada üht nädalalõppikut kursust, kuid sellele ei tulnud osavõtjaid. Raamatute küsimus on Kanadas korraldatud nii, et kui me mingi raamatu välja anname, siis asjaajaja kirjutab siia Keskuhingule ja informeerib. Loomulikult kõik meie raamatud ei sobi teistele koolidele, sest meil on suurem kool ja meie lapsed oskavad paremini eesti keelt. Ka laagris üteldi, et Kanada lapsed räägivad kõige rohkem eesti keelt, näit. raadio korraldamine oli nende käes.

Erna Klemmer: Mul ei ole retsepti Nuginale vastuseks anda. Stokholmi Lasteaias oli 60 last ja nendest oli 20 segaabielludest. Minult küsiti: kuidas on lapsevanemad neid eesti keelt kõnelema pannud? Ma vastasin, et peaks küsima lastevanematelt. Ma arvan, et kõige suuremaks teguriks on olnud vanavanemad. Lasteaias on tehtud väike õpiring nende lastele, kes ei oska eesti keelt. Seal nad õppisid eesti keelt kahel nädalapäeval pärast seda, kui teised olid koju läinud. Ja see on andnud tulemusi. Ma usun, et ka eesti kool on seda märganud. Tahaksin lõpetada Aime Andra sõnadega ja tänada teda tänase ettekande eest, kus väljendusid

minu omad mõtted ja soovid. Minu veendumuseks on: väike laps on meil kõige tähtsam. Ilma eesti lasteaedadeta ei ole meil varsti ka eesti koole. Me oleme püüdnud kõik teha. Ma olen tänulik, et lasteaia põhikirjas seisab nõue, et võetakse vastu ainult eesti keelt kõnelevaid lapsi. Me oleme teinud kõik, et need, kes ei oska eesti keelt, saaksid eesti keele õpetust lasteaias.

Hr. Kaarli: Vanavanematel on suur tähtsus! Ma toon näite, kus laps vanaisaga räägib ainult eesti keelt, kuigi ta muudu on rootsikeelne.

Perendi: Mis keel oli laagris lävimiskeeleks?

S. Tomson vastab Kanada rahva kriitikale. Seal ei olnud üks maa teisest parem. Räägiti inglise keelt inglise keelt kõnelevate noorte hulgas; rootsi keelt Rootsi eesti noorte hulgas. Maa vaheliseks lävimiskeeleks oli siiski eesti keel. Kuna laagrisse oli palutud rootsi külalisi ja ka rootsi ajakirjandus oli esindatud, siis viisakuse pärast me laulsime neile rootsikeelse laulu.

Pr. Nipak: Olen Torontos õpetanud nelja klassi mitu head aastat. Mul on olnud palju lapsi, kes ei vandanud eesti keelt. Nende vanaisadele ja vanaemadele olen ütelnud: rääkige lastega ainult eesti keelt!

Siis on seal ka skaudid ja gaidid. Me oleme seal päris tugevad veel. Ma ei ütlen, et me oleme paremad, aga me oleme tugevad. Aga see läheb alla ja see läheb alla sellepärast, et meie noortel on kergem rääkida selle maa keelt, kus ta elab. Kui mina tulin Rootsist ära, siis ema ütles mulle: Ära räägi rootsi keelt! Ma rääkisin rootsi keelt, sest see oli mul parem, aga ma rääkisin ikka ka eesti keelt. Loomulikult noor räägib seda keelt, mis tal on kergem. Iga noor selles eas on laisk, minu oma poeg on ka seal. Ta räägib head eesti keelt, aga kui ta saab kokku sõbraga, siis räägib ta inglise keelt. Ta on proua Komi klassis, kes on väga hea õpetaja meie

eesti täienduskoolis. Siis on meil veel eriklass, kus on hoopis teine õppekava. Me ei saa seal tarvitada tavalisi aabitsaid' ja õpikuid, mida kasutatakse täienduskoolides. Nende keel on väga raske algajatele, seetõttu olen mina proovinud — kuna ma olen ka Kanada kooli õpetaja — teha stensiile. Neid ma teen iga päev. Mulle on tehtud ettepanek, et ma teeksin neist raamatu. See on suur ettevõtte ja ma olen joonistanud ka pilte. Mul on kaks- või kolmsada seesugust lehte. Neid ma saadan lastega koju kodutööks, ja olgu need tehtud! Ja tehku need vanavanemaga, kes oskab, kui vanemad ei oska. Meil on kahte liiki suvekodud — ühes on lapsed, kes valdavad eesti keelt. Teises on lapsed, kes ei valda eesti keelt, kuid kus on 1-2 tundi päevas eesti keelt, mida neile õpetatakse. On väga raske olla nendega koos ja ma kardan, et see pole ideaalne, kuid see on meie lahendus Torontos. Kui on tulnud eesti keelt mittevaldav laps laagrisse, siis olen ma kahjuks pidanud ta ära saatma. Üks laps segab 30 lapse eesti keelt. Ja ma olen soovitanud sellel lapsel minna teise suvekodusse.

H. Kirikmäe: Meil on veel palju südameid. Tuleks sõnavõtte kokkuvõtlikumalt teha. Kas pr. Vanaausil on midagi?

Linda Vanaaus: Jah, ma tahtsin ütelda raamatute lugemise kohta, et muinasjutte lapsed ei tahtvat. Mina ise olen üles kasvanud võõrsil ja minu isa tellis Tallinnast Siberisse eesti raamatuid ja mul on need raamatud, mis ma olin lugenud, kõik veel mees. Vanaema luges meile ette ja need raamatud on mul veel silmade ees. Laps vajab muinasjutte, sest need arendavad lapse fantaasiat, kuna ta ise fantaseerib sinna juurde. Mitte lugeda niipalju tegelikku- sest. Rootsi lasteraamatutest on osa, mida ma oma lastele küll ei annaks kätte. Ma ütlen otse välja: mitte muinasjutte välja lülitada. Teine küsimus oli see, kuidas väikesed lapsed õpivad üld-

se rääkima. Rootsis on nii, et laps elab omas maailmas ja vanemad omas maailmas. Näiteks, külla ei võeta lapsi kunagi kaasa. Lapsed peaksid aga maast madalast vanematega koos käima. Võtke nad kirikusse, võtke nad eesti pidudele, et nad harjuksid käima ja nägema. Eriti kui on mingi suurem kogunemine. Üks minu õpilane ei tahtnud hea meelega täienduskoolis käia. Kui Norrköpingis oli laulupidu ja lastekoor kaasa laulis, oli ka see laps seal. Ja sügisel, kui kool jälle algas, oli see laps taas eesti koolis, kus ta hüüatas: Mõttele, kui palju oli seal eestlasi ja nii palju lapsi, kes kõik rääkisid eesti keelt!

H. Kirikmäe loeb ette kirjalikke soov- ve.

1. Eesti keele säilitamine on meie kõige tähtsam ülesanne.

2. Selgitada lastevanemaile kakskeel- suse ja eesti rahvusliku kasvatus- täht- sust ja korraldada sellekohaseid kursu- si.

3. Peale eesti kodu on eesti kool kõi- ge tähtsam asutus eesti rahvusliku õpe- tuse ja kasvatus- teostamiseks. Tuleks teha kõik, mis on iganes kellegi võimu- ses, et koolid leiduksid kõikjal, kus on koolialisi eesti noori.

4. Edasi eesti õpetajatele väljaõppe andmine ja selle täiendamine. Eriti ees- ti keele kui võõrkeele õpetamine tuleb viia ülemaailmsele alusele, kasutades igasuguseid võimalusi nii ajakirjanduse kui ka ajakirjade kaudu.

5. Rahvusliku kasvatus- e töhusama teostamise huvides on vajalik senisest tihedam ja ulatuslikum koostöö üksikute maade eestlaskondade vahel in- formatiooni vahendamise, koordina- tsiooni ja üldise iseloomuga ülesannete lahendamise alal. Koostöö teostamise huvides tuleb kas luua ülemaailmne rahvusliku kasvatus- e keskus või volita- da mõnd olemas olevat rahvuslike küsi- mustega tegutsevat organisatsiooni neid ülesandeid täitma.

6. (On Ameerikast:). Alustada käi- belt lõppenud eestikeelsete laste- ja

noorsooraamatute paremiku kordustrükis väljaandmisega maadevahelises koostöös ja selleks luua Eesti Õpetajate Keskühingu vahendusel vastav maadevaheline toimikond.

7. Murdeikka ja sellest ülespoole jõudnud ja jõudvate senini organiseerimata eesti noorte organiseerimisele ja nende rakendamisele eestluse teenistusse tuleb senisest hoopis suuremat ja tõhusamat tähelepanu omistada.

8. Puuduvate eesti koolide asemele astugu koduõpetus, mille väljaarendamine on praegu veel alles algastmel.

9. Erilist rõhku panna eesti keele lugemisoskuse parandamisele ja eestikeelsete raamatute lugemise populariseerimisele.

10. (Inglismaalt:). Püüda leida võimalusi kasutada Eesti Vabariigi summasid emakeelse hariduse soodustamiseks maades, kus puudub vastav riiklik toetus.

H. Kirikmäe: Kas on veel teisi soove, mis ei hõlma siin esitatud üldsõnalisi soove?

Hr. Bergmann: Eesti keel on paguluses osaliselt vananenud. Kui kordustrükiseid välja antakse, siis peaks vastav komisjon tegelema mõnede keeleprobleemidega. See küsimus ei puuduta mitte ainult koolisfääri. See on ka näit. meie ajakirjanduse suhtes teatud määral valus küsimus. Saksamaal eesti lehti lugedes torkab mõnikord silma, et oleks tarvilik teatud korrektuur. Radio Libertys töötades oli pahatihti valus teksti ectrisse saata, kui see oli konarlik. Kui meie oma keelt siin ei viljele, siis ei ole see mitte ainult kultuuriloolise tähtsusega — see on ka poliitilise tähtsusega. Kuid kirjandus, mis välja antakse, peaks olema korrektne.

H. Kirikmäe: Korras! Kui me seda suudame, siis alustada käibelt lõppenud eestikeelsete laste- ja noorteraamatute paremiku kordustrükiste väljaandmisega maadevahelises koostöös ja heas eesti keeles.

A. Liiv: Et need soovid ei jääks jällegi

õhku rippuma! Kas ma tohiksin teha ettepaneku, et tänase konverentsi juhatus ja sekretariaat võtaksid initsiatiivi kõigi nende lihtsamalt läbiviidavate küsimuste suhtes.

H. Kirikmäe: Teeme kõik, mis on võimalik. Kas võtame resolutsiooni vastu niisugusena nagu ma olen selle ette lugenud?

Konverents: Jah!

H. Kirikmäe: Oleme 10-15 aasta jooksul vastu võtnud resolutsioone, et saadame stensiile Keskusesse, kuid neid ei tule! Igauks hoiab neid endale.

Ma annan lõppsõna meie kooli alal kõige tähtsamale siiasaadik aktiivselt töötanud koolijuhile, meie algkooli avajale siin ja endisele koolideinspektorile Herman Rajamaale.

H. Rajamaa: Lugupeetud koosolijad! Meie konverents on lõpule jõudnud. Kui aasta tagasi konverentsi korraldav toimikond asus selle ettevalmistusele, siis kerkis küsimus: mida me võtame eesti õpetajate kolmanda ülemaailmse konverentsi keskseks arutlusaineks? Üsna väheste arutluste järele jõudsime otsusele, et katsume seekord mingil viisil anda ülemaailmselt ülevaadet, kas või osaliseltki, et meie konverentsist osavõtjad saaksid natukene oma silmaringi laiendada oma maa või oma kodukoha probleemidest kaugemale kuni Austraaliani välja. Tõele au andes ma pean ütleva, et tänaseid ettekandeid ja eeri ka läbirääkimistel esitatud sõnavõtte jälgides selgus, et korraldaval toimikonnal oli õigus. Me kõik oleme saanud üsna ulatusliku pilgu heita kaugemale oma maa piiridest. Me oleme kuulnud siin väga huvitavaid üksikasju — nende hulgas ka üsna masendavaid — ülemaailmses ulatuses. Ja ma loodan, et esitatud ettekanded — tarbekorral täiendatult ja täpsustatult —, niisamuti kas või suurema osa sõnavõttudest saame avaldada meie tulevases „Bülletäänis” ja selle kaudu need kättesaadavaks teha kõigile asjahuvilistele üle maailma. Sel viisil püsib eesti õpetajaskond el-

vana, tegutsevana ja mõtlevana. Sel teel ei ole Eesti Õpetajate Keskühing eesti õpetajaskonna koondisena ülemaailmses ulatuses mitte paberil ega propagandanumber, vaid tegelik tööorgan, kus tehakse tööd, arutatakse probleeme ja otsitakse nende lahendust. Nagu me täna siin korduvalt kuulsime, on praegu meie kõige suuremaks ja kõige tähtsamaks probleemiks eesti keele säilitamine võõrsil. Kui me kaotame oma eesti keele, siis lugupeetud koosolijad, me oleme kõik kaotanud! Praegu meil arutatakse kõiksugu küsimusi eestluse senise elujõu ja püsimise ümber, aga näib, et kellelgi ei tule õieti meelde, et see kõik on olnud võimalik seetõttu, et meie eesti keel on veel säilinud. Loodetavasti oli mõnedel siinolijail võimalus lugeda „Svenska Dagbladet“ 6. skp. juhtkirja, kus avaldatakse

meie rahvusgrupile suurimat kiitust, mida me oleme võõrsil üldse saanud. Kui meil poleks enam eesti keelt olnud, siis vaevalt oleks „Svenska Dagbladetil“ ka midagi kiita olnud. Ma sooviksin väga, et see kõik, mida me siin täna kuulsime, püsiks elavana ja kanduks üle maailma tegelikku tööesse meie rahvusliku kasvatuse raskel tööväljal. Selleks kõigile parimat õnne, püsivust ja vastupidavust. Meil on vististi veel üsna palju raskeid tööaastaid ees oodata ja seda peame ka arvestama. Selleks kõigile veel kord parimat kordaminekut! Ja me lõpetame oma koosviibimise Eesti hümniga.

*

Tehniliste takistuste tõttu kahjuks me ei saanud kohvilauas esitatud sõnavõtte helilindile võtta ja seetõttu jäid need kõik avaldamata.

EESTI ÕPETAJATE III ÜLEMAAILMNE KONVERENTS

Seoses ESTO-80-ga peeti teisipäeval 8. juulil Eesti Kooli ruumides Stokholmi vanalinnas eesti õpetajate III ülemaailmne konverents. Osa võttis üle saja õpetaja seitsmelt maalt – Austraaliast, Kanadast, USA-st, Saksamaalt, Inglismaalt ja Rootsist.

Konverentsi avas Eesti Õpetajate Keskühingu esimees Henno Kirikmäe, kes ütles kõigile tere tulemast Stokholmi Eesti Kooli ruumesse ja avaldas lootust, et see rohkearvuline kokkutulek kinnitab meie usku eestluse, eesti kooli ja eesti keele püsimisse vabas maailmas.

Konverentsi juhatajateks valiti Tiiu Salasoo (Austraalia), Aino Müllerbeck (Kanada) ja Henno Kirikmäe (Rootsi). Sekretärideks: Aime Andra (USA), Ülo Semmel (Saksamaa) ja Leida Sulg (Rootsi).

Kavas olid ülevaated olukorrast ja probleemidest rahvusliku kasvatuse alal ülemaailmses ulatuses. Ligi paari tunni jooksul informeerisid oma asu-

kohamaa eesti koolide tegevusest kuus kõnelejat: Kersti Linask (USA), Aime Andra (USA), Tiiu Raudma (Austraalia), Ivar Paljak (Rootsi), Leida Marley (Kanada) ja Ülo Semmel (Saksamaa). Eesti õpetajate päevuse küsimusest kõneles Johan Ungerson Rootsist.

Ülevaateile järgnes pildistamine ja koosviibimine lõunalauas. Tervitusi olid saatnud EÕK välissekretär Enn Saluveer Inglismaal elunevate õpetajate ja eesti eksamikomisjoni õppejõudude nimel, Eesti Koolide Keskus USA-s ja Kanada Eesti Õpetajate Ühing.

Läbirääkimistel arutati koolielu aktuaalseid küsimusi ja võeti vastu resolutsioonid.

Konverentsi lõpul võttis sõna eesti koolitegelane ja endine kauaaegne Eesti Õpetajate Keskühingu esimees Herman Rajamaa. Ta rõhutas oma sõnavõtus veel kord tõsiasja, et meie tähtsaimaks ülesandeks on eesti keele säilitamine. H. Rajamaa soovis, et eesti õpetajaskonnal oleks vastupidavust sel-

Kohtmandal ülemaailmsel eesti õpetajate konverentsil osalejaid Stokholmi Eesti Kooli ruumes 8. juulil 1980.

les raskest töös ja et ta püsiks edasi elavana ja tegutsevana. — Eesti õpetajate III ülemaailmne konverents lõppes meie hümniga.

Võeti vastu järgmised resolutsioonid:

1. Eesti keele säilitamine võõrsil on meie suurim ja tähtsaim ülesanne.

2. Tuleb selgitada lastevanematele kakskeelsuse ja eesti rahvusliku kasvatuses tähtsust ja korraldada sellekohaseid kursusi.

3. Peale eesti kodu on eesti kool kõige tähtsam asutus eesti rahvusliku õpetuse ja kasvatuses teostamiseks. Tuleks teha kõik, mis on iganes kellegi võimuses, et eesti koolid leiduksid kõikjal, kus on koolialisi eesti noori.

4. Eesti keele õpetajatele väljaõppe korraldamine ja selle täiendamine; eriti eesti keele kui võõrkeele õpetamine tuleb viia ülemaailmsele alusele, kasutades igasuguseid võimalusi nii ajakirjanduse kui ajakirjade kaudu.

5. Eesti õpetajad on teinud tänuväärse töö eesti koolides, samuti kodukeele õpetajatena Rootsis. Õpetajatel, kellel ei ole veel vormilist kompetentsi, tuleb seda aktiivselt taotleda. Oma asukohamaa koolide kutselised eesti õpetajad peaksid kõigiti abiks olema eesti keele ja kultuuri viljelemisel.

6. Tuleks pidevalt korraldada õpetajate täienduskursusi kõigil maadel.

7. Eesti koolides töötavad õpetajad peaksid saama sama tasu, mis nad saaksid asukohamaa võõrkeelses koolis.

8. On hädavajalik, et vabas maailmas leiduks vähemalt üks täielik eesti kool, mis annaks eestikeelse põhihariduse ja

oleks samaaegselt praktikakohaks tulevastele eesti pedagoogidele.

9. Rahvusliku kasvatuses tõhusama teostamise huvides on vajalik senisest tihedam ja ulatuslikum koostöö üksikute maade eestlaskondade vahel informatsiooni vahendamise, koordinaatsiooni ja üldise iseloomuga ülesannete lahendamiseks. Koostöö teostamiseks tuleb kas luua ülemaailmne rahvusliku kasvatuses keskus või volitada mõnd olemasolevat rahvusliku kasvatuses küsimustega tegutsevat organisatsiooni neid ülesandeid täitma.

10. Alustada käibelt lõppenud eestikeelsete laste- ja noorsooraamatute parimiku ajakohases keeles kordustrukture väljandmisega maadevahelises koostöös ja selleks luua Eesti Õpetajate Keskühingu vahendusel vastav maadevaheline toimikond.

11. Murdeikka ja sellest ülespoole jõudnud ja jõudvate senini organiseerimata eesti noorte organiseerimisele ja nende rakendamisele eestluse teenistusse tuleb senisest hoopis suuremat ja tõhusamat tähelepanu omistada.

12. Puuduvate eesti koolide asemele astugu koduõpetus, mille väljaarendamine on praegu veel alles algastmel.

13. Eriliselt tuleb panna rõhku eesti keele lugemisoskuse parandamisele ja eestikeelsete raamatute lugemise populariseerimisele.

14. Tuleks leida võimalusi kasutada Eesti Vabariigi summasid eestikeelse hariduse soodustamiseks maades, kus puudub vastav riiklik toetus.

Paul Laan

Etnilise hariduse omandamise võimalustest Inglismaal

Inglismaa hariduselu korraldab ja määratleb nn. Butleri seadus, Education Act 1944, nimetatud tolleaegse haridusministri R. Butleri järgi. Hiljem on sellele lisandunud täiendavad normid aastatest 1946, 1948 ja mõned põ-

hilised muudatused ka käesolevast aastast.

Selle haridusala normiva seaduse kohaselt jagunevad koolid nii riiklikeks kui ka erakoolideks. Ka erakoolidel võib olla terve rida alajaotusi olenevalt

sellest, milline institutsioon on ülalpidajaks. On neid, mille ülalpidamine on täielikult vastavate sihtasutuste käes, nagu terve rida kuulsaid koole – Eton, Harrow, Charterhouse jt. Osale neist aga annab riik teatud protsendi majanduslikku toetust. Vastutasuks peab siis kool võimaldama teatud arvule noortele seal õppimise. Riiklike koolide ülalpidamise kohustus lasub aga vastava seaduse alusel kohalikul koolivalitsusel. Haridusministeerium toimib partnerina selles kolmnurgas peamiselt järelevalvajana ja nõuandjana. Üle 500 kooliinspektori külastab koole ja saadab omapoolsed tähelepanekud informatsiooni korras koolivalitsustele või erakoolides kooli hoolekogule. Niisuguse haridusala korraldava kolmnurga kolmandas tipus asuvad mitmesugused vabatahtlikud institutsioonid ja sihtasutused, mis tegutsevad riiklike asutustega paralleelselt. See vihjab täielikule detsentralisatsioonile. Isegi ühisõppekavu ei ole.

Et Inglismaa on paljude rahvustega maa, siis loomulikult tekib neil rahvustel pakiline küsimus: kuidas edasi viia etnilist kultuuri rööbiti riiklike nõudmistega üldhariduse alal? Haridusala normiv seadus määratleb küll, et haridus on sunduslik kõikidele alates 5. kuni 15. (isegi 16.) eluaastani. Loomulikult hõlmab see ainult alg- ja keskharidust. Kõrgema hariduse kohta kehtivad erinormid ja selle haridusharu korraldamine ei kuulu kohalikkude koolivalitsuste alla. Ülikoolidel on täielik akadeemiline vabadus. Kuid neil on olemas omad konverentsid, kus püütakse ühtlustada vastuvõtutingimusi ja akadeemilist taset samade fakultetide vahel.

Huvitav on märkida, et siinse maa seadused kuidagi hiilivad mööda etnilise hariduse pakitsevast tarvidusest ja selle rakendamise vajadusest. Hariduspoliitikutel Inglismaal on alati olnud südamelähedane assimilatsioon ja intregeerumine kohalikku ühiskonda. See-

pärast jääb etnilise hariduse rõhutamine ja selle filosoofiliste aluste selgitamine siinsetele haridustegelastele hüüdjaks hääleks kõrbes. Kuigi veebruaris 1978 haridusministeerium andis välja konsultatsioonidokumendi „Schools and Ethnic Minorities”, siis peab kahjuks mainima, et see dokument käsitleb sõna „etniline” mõiste määratlemisel ja rakendamisel ainult värvilisi rasse. Korduvalt on esile toodud lapsed Lääne-Indiast, Indiast, Jamaikast, Hiinast, Pakistanist, Jaapanist ja igasugustest teistest maadest. Nende üritustele lähevad ka siis riiklikud toetused, mis jagatakse Commission for Racial Equality kaudu. Valgete rasside esindajaid ei näi seal peale inglaste olevat. Olen sellele olukorrale mitmel korral tähelepanu juhtinud. Mis jääb siis üle meesugusel väikesel rahvusgrupil? Meil puuduvad energilised keskkomiteed. Endised head täienduskoolid on juba ammu lõpetanud oma tegevuse. Järele on jäänud vaid uudse olukorra tajumine ja vahendite leidmine, et eestikeelset haridust edasi viia ja noori tiivustada eesti keele õppimisele kodusel teel.

Meie kutselised õppejõud asutasid juba 1976. a. nn. eesti keele eksamikomisjoni, et täita seda lünka, mis teistel rahvustel ühel või teisel viisil on juba täidetud. Riiklikku toetust on seni siiski saanud vaid värvilised rassid. Nimeetatud eksamikomisjoni koosseis on Enn Saluveer, Ernst Luuk, Ene Laanemägi, Henno Paju ja Amanda Saluveer. Neist neli on juba kodumaal olnud koolijuhatajad ja kolm esimest omavad kahe maa kutsed. See komisjon koostas õppekavad vastavalt riiklikele nõuetele, tegi noortele a. 1978 O-levelile (O-nivoole) võrdse eeleksami ja hakkas siis nii haridusministeeriumi kui ka Londoni ülikooli kaudu taotlema eesti keelele riiklikku staatust avalikkude eksamite sarjas. Pärast väga pingutatav eel- ning selgitustööd õnnestus minul jõuda niikaugele, et esimene alamastme eksam, nn. O-level, toimus juba

1979. a. väga heade tagajärgedega. Selle sooritasid 11 noort. Arvesse võttes seda, et kogu ettevalmistus tehti kodus, olid tagajärjed väga head. 1980. a. juunis sooritasid selle eksami veel kuus noort. Eksam toimub tavaliselt juuni esimesel nädalal ja kestab kolm tundi. See koosneb kahest tõlkest eesti keelest inglise keelde ja ühest tõlkest inglise keelest eesti keelde. Tuleb kirjutada ka eestikeelne kirjand. Järgmisel astmel, A-levelil, õpitakse juba ka eesti kirjandust ja tõlked on raskemad. Kuna eesti keelt koolides ei õpetata, peame ülikoolile tasuma erimaksu O-leveli pealt üle kahesaja naela ja A-levelilt üle neljasaja naela. Peab siinkohal tänuga mainima, et Rootsist on meid toetanud A. M. Tundu Sihtasutus, E. Lenderi Mälestusfond, H. Jänese Mälestusfond ja Balti Humanistide Ühing, samuti ka Eesti Abistamise Komitee Londonis. Kõik need toetused on võimaldanud teha kolme aasta plaane ja ergutada noori edaspidisteks eksamiteks.

Oleme saavutanud A-leveli osas selle tulemuse, et meie õppekavad on juba kinnitatud, kuid ülikool, enne kui ta uue aine eksamineerimiseks esitab, nõuab küllaldast kandidaatide arvu.

Olen isiklikult veel kontakti võtnud ühe keeleteadusliku asutusega — Institute of Linguists. Kui on soovijaid, siis on seal võimalik omandada ametliku tõlgi kutsepaberid. Seni pole seda minu teada keegi selle asutuse kaudu teinud.

Viimase nelja aasta jooksul olen koostanud hulga õppematerjali, nagu tõlkeharjutuste kogu, näitekirjandeid jm. Loodan lõpetada ka eesti keele õpiku inglise keelt valdajaile, kui on selgunud pildimaterjal ja muud tehnilised asjaolud.

Lapsevanemad, kelle lapsed on teinud eesti keele eksami, on olnud nii minule isiklikult kui ka meie eksamikomisjonile väga tänulikud, et oleme selle suure mure ja koorma meie noorsoo ja armastatud emakeele viljelemise huvides enda peale võtnud. Etnilise hariduse eest hoolitsemine, eriti rasketes oludes, nagu seda on Inglismaal, on nagu improviseerimine instrumendil. Iga eelnev muusikaline mõte tingib järgneva. Kuid mis peab jääma, on stiil ja peateema. Nii on meil selleks peateemaks armsa eesti keele säilitamine eesti kodus ja ühiskonnas.

Enn Saluveer

T Ö Ö V Ä L J A L T

Eesti keelt mittevaldajate klass Connecticuti Eesti Koolis

Meil leidub noori, kes soovivad õppida eesti koolis, et tutvuneda oma esivanemate keele ja kultuuriga, kuid nende eesti keele oskus on liialt väike, et seda praktiliselt läbi viia koos teiste eesti keelt kõnelevate lastega. Selline olukord tekkis Connecticuti Eesti Koolis 1973/74. õppeaastal. Neli noort lasteaia grupis ei saanud küllaldaselt eesti keelest aru ja mõnikord kippusid teisi klassis segama. Selle tagajärjel moodustati nendele noortele eesti keele eriklass, et võimaldada kõigile lastele ees-

ti koolis käimist ja eesti keele õppimist. Selle klassi juhatamine tehti ülesandeks minule.

Töötasin eesti keele eriklassiga viis aastat. Selle aja jooksul oli klassis kokku 13 õpilast. Neist aga mõned ei käinud püsivalt. Õpilaste vanus ulatus 4.—15. aastani. Enamus õpilasi oli alla 10 aastat vanad. Viis olid perekondadest, kus mõlemad vanemad olid eestlased, kuus, kus üks vanematest oli eestlane ja kaks olid ameeriklased. Kaks sellest grupist õppis hiljem edasi tavalistes

klassides. Õpilaste arv klassis oli muutlik aastast aastas, kõikudes 4–8 õpilaseini.

Kuna algul olid kõik eriklassi õpilased lasteaia gruppidest, kellega proovisin töötada eraldi eesti keele alal pool tundi, et nad saaksid hiljem ülejäänud koolipäeva koos teistega laulda, mängida, teha käsitööd jne. Arvasin, et kuulates ja harjutades rohkem eesti keelt, oleksid nad ka rohkem inspireeritud eesti keelt õppima. See plaan ei täitunud. Nad ei saanud mängudest ega jutudest küllalt aru ja käsitööd tehes pidime kasutama liialt inglise keelt terve klassi ees. Olukord nõudis, et eriklass töötaks iseseisvalt. Ainult laulutunnis, rahvatantsus ja vaheajal ning vanemad õpilased hiljem ka usuõpetuses, olid koos teiste eesti kooli lastega.

Vastavalt laste vanusele ja huvidele õppisime eesti keelt ja kasvasime sõnade tagavara peamiselt laulude ja mängude kaudu. Vahetades üksteisega küsimusi ja vastuseid õpilased harjutasid vajalikke lauseid nagu: Tere, minu nimi on Erik. Mis on sinu nimi? Mulle meeldib mängida palliga (nukkudega). Kas sulle maitseb maasikamoos? Palun veel juua! Aitäh! Ema, palun osta mulle jäätist! Isa, palun raha! Palju õnne sünnipäevaks! Kui vana sa oled? Mul on kõhuvalu! Kus on sinu uus jalgratas? Jne.

Kuna lapsed õppisid meelsamini lauseid, mis on neile tarvilikud või kuidagi kasulikud, siis küsisin neilt, mida nad tahaksid õppida väljendama eesti keeles. Nii oli alati mitmeid soove ja õppimiseks hea tahtmine.

Üksikuid nimisõnu õppisime peamiselt „sõnade lehel” ja „sõnade raamatust”. Siis harjutasime neid „sõnade kaartidelt”. Kaartide kaudu sai ka moodustada lihtsaid lauseid. Takistuseks oli alati tegusõnade puudus ja ka muidugi nimisõnade muutumine käänetes. Proovisime kasutada Hildegard Rink'i koostatud „Eesti keele lühisõnastikku”, see osutus vaevaliseks, kuna

lapsed olid üsna noored ja nende arusaamine keele struktuurist puudulik. Vanematele lastele oli see hiljem siiski abiks.

„Sõnade lehed” on komplekt 20-st piltlikust lehest, millel on igal 8 sõna. Sõnad on enamuses valitud laste poolt ja asjadest, millega nad iga päev tegelevad. Nende juurde lisasime hiljem sõnade mitmused.

„Sõnade kaardid” on samadest esemetest pildid, mis on välja lõigatud ja liimitud pappkaartidele nn. „flash cards”. Leidsin, et mida naljakam või ebatavalisem on pilt, seda kergemalt ja kiiremalt lapsed õppisid sõna selgeks. Kaarte kasutasime mitut moodi. Lastele aga peamiselt meeldis teha nendega võistlust. Kes tundis rohkem sõnu, sai sellega endale koguda enam kaarte. Tegime ka tabeli, kuhu lapsed märkisid iga kord mitu sõna nad teadsid. Nii oli neil nähtav pilt, kuidas nad jõudsid ikka korraga edasi. Algul pidid nad ainult pildi nimetama eesti keeles, hiljem aga moodustama üks, kaks ja kolm lauset sama sõnaga, mis olid pildil.

„Sõnade raamat” on eesti keelde tõlgitud õpikust „500 Words to Grow On”. Selles on valimik tavalisi ja lastele tarvilikke sõnu piltidega, grupeeritud ainete ja aastaegade kaupa. See oli eriti kasulik, kui päeva teemad olid kevad, jõulud, sõidukid, ehitused, loomad jne. Nendel piltidel teema sõnad on koos ja kerged leida, andes õpilastele ideid ja julgust lausete moodustamiseks.

Õppekavas olid muidugi ka ained nagu: kehaosad, numbrid, värvid, kellatundmine, nädalapäevad, kuud, aastajaad, pühad, perekonna-liikmed jne. Kasutasime siin ka lõbusaid mängu ja harjutusi nii palju kui oli võimalik. Numbreid, kehaosade nimetusi ja nende vastavaid liigutusi sai hästi harjutada mänguga „Juku ütleb” (Simon Says). Näiteks: Juku ütleb: „Plaksuta käsi kolm korda!” Juku ütleb: „Hüppa paremal jalal viis korda!” Jne. Noore-

matele meeldis eriti numbreid harjutada „Sesame Streeti” numbrite marsiga. Siinjuures valisid õpilased numbrid 1–10-ni (või 20-ni). Nad marssisid rivis, valjult hüüdes numbreid valitud numbrini, ja seal edasi hiilides varvastel, soostades numbreid edasi, lõpetades lugemise kolme rõhk-sammuga. Niimoodi harjutati hea meelega numbreid mitu korda järjest. „Charades” oli ka hea mäng igaks otstarbeks. Selles mängus pidi üks õpilane sõna lausumata demonstreerima „mis/kes ma olen?” või „mida ma teen?” ja teised seda mõistatama ning selgitama eesti keeles.

Kui õpilased olid valmis lugema, kerkis päevakorrale uus probleem, kuna puudus vastav lihtne lugemismaterjal. Probleem lahenes, kui õpetaja Helgi Pihel tõlkis eesti keelde mitmed „Easy Reader” lasteraamatuid. See on seeria lihtsaid ja huvitavaid juturaamatuid, koostatud põhimõttel, et kasutada piiratud arvu erinevaid sõnu, mis korduvad tihti jutus. Need tõlgitud „Easy Readerid” on eesti keele eriklassile mitmekordselt head. Nad on õpilaste keelevõimetele kohased ning küllalt huvitavad, et olla lastele ka arenemiskohased. Leidsin ka, et nende raamatute kaudu sai kõige kergemalt panna õpilasi rääkima ja jutustama, mida nad olid lugenud.

Õpperaamatuteks kasutasime „Õpeta mind lugema” I ja II, „Eesti keele harjutustik” ja H. Rajamaa „Eesti algluge-

mik” I ja II. Nende kasutamine olenes muidugi õpilaste võimetest ja vajas tublist abi nii klassis kui kodus.

Kuigi eesti keele eriklassi õpilased on enamuses agarad ja hoolsad, nad saavad vaevalt eesti keele kõnelustest aru ja ikka on raskusi sõnadega. Siinjuures tunnen ennast sageli äärmiselt abituna, kuna ei oska neid rohkem aidata. Neil on vaja pidevamalt kuulda eesti keelt ja seda tihedamini harjutada. Paar tundi iga teine nädal ei ole küllalt! Üks moodus selle olukorra parandamiseks oleks valmistada helilinte eesti keeles, mis oleksid koordineeritud lugemisega ja kõne harjutustega. Õpilased saaksid siis igal ajal neid lintu kuulata ja nendega kaasa lugeda, laulda ja harjutada. Neile oleks vaja ka rohkem lihtsat grammatikat õpetada, kuna nad ei ole üldse võimelised kuulmise ega harjumise najal otsustama, mis kõlab või tundub õige.

Loodan, et leiame mooduse, kuidas siduda eesti keelt mittevaldavaid noori eesti seltskonnaga. Nad peavad teadma, et nad on tere tulnud ja tundma endid mugavana teiste eestlaste seas. Esto '76 ajal sai populaarseks rinnas kandmise märk „Estos are more fun”. Eestlusele oleks see suur saavutus, kui iga eesti päritoluga noor sellist märki uhkusega kannaks. Eesti koolide õpetajatena on see meie kohuseks vähemalt osaliselt sellele kaasa aidata.

Linda Linask

Eesti Kool Connecticutis 30-aastane

Esimene Eesti Täienduskool Connecticutis asutati 1951. a. Willimanticus. Kooli organiseerimise hingeks oli Gaston O. Randvee, kes valiti ka koolijuhatajaks. Koolis oli esimesel õppeaastal üle 30 õpilase ja esimeses lennus oli ka kõige rohkem lõpetajaid. Kooli ülalpidajaks oli Connecticuti Eesti Selts. Pärast Gaston O. Randvee lahkumist koolijuhataja kohalt valiti koolijuhata-

jaks Olga Mais ja tema järele Vaike Lugas. Kuna eestlaste siirdumisega mujale oli õpilaste arv Willimanticu Täienduskoolis aasta-aastalt vähenenud, siis lõpetas see kool 1967. a. oma tegevuse.

1953. a. asutati Connecticuti Eesti Seltsi algatusel teine täienduskool Hartfordi piirkonna lastele. Selle juhatajaks sai Aino Lind ja ruumid koolile leiti Manchesteris. 1954. a. otsustati

Connecticuti Eesti Kooli koosseis 1980. a. kevadel. Ees kooli lõpetajad. (Foto: Evald Mägi)

see kool võtta Connecticuti Eesti Seltsi ja Connecticuti Eesti Koguduse ühisele ülalpidamisele. Kooli nimeks sai Hartfordi Eesti Täienduskool ja koolijuhatajaks määrati õp. Aleksander Abel.

Hartfordi Täienduskooli õpilaste arv oli esimestel aastatel üsna väike, aga siis hakkas see suurenema ja nii on kool edukalt töötanud tänaseni. 1965. a. loodi kooli juurde ka lasteaed, kuhu võetakse lapsi 3-aastaselt. 1973. a. muudeti kooli nimi Connecticuti Eesti Kooliks. Kool töötab endiselt Manchesteris Siioni koguduse ruumides, mis on koolile väga sobivad, kuna igale klassile on oma ruum ja on ka suuremad ruumid koorilauluks ja rahvatantsuks.

Pärast õp. A. Abeli surma 1971 määrati koolijuhatajaks Helmi Reilik, kes töötas sellel kohal kuni 1979, mil ta lahkus tervislikel põhjustel juhataja kohalt, aga töötab edasi lasteaednikuna. 1979 valiti koolijuhatajaks Helgi

Pihel ja abijuhatajaks Enn Kõiva. Aastate jooksul on koolis olnud üle 20 õpetaja. Osa neist on olnud kutselised õpetajad Eestist, osa on saanud õpetajakutse USA-s ja osa on lastevanemad, kes on endale võtnud õpetajakohustused. 1980/1981. õppeaastal on õpetajateks: Helgi Pihel, Enn Kõiva, Helmi Reilik, Kaja Mägi, Linda Linask, Valdeko Kangro, Uudo Tari ja Lagle Kõiva. Kool on endiselt Eesti Seltsi ja Eesti Koguduse ülalpidamisel. Õppemaksu ei ole ja õpetajad ei saa ka palka, vaid väikese hüvituse sõidukulude katteks.

Õppeained koolis on: eesti keel, eesti maateadus, eesti ajalugu, laulmine, usuõpetus ja rahvatants. Lasteaed kaasa arvatud käivad lapsed koolis 10-11 aastat ja lõpetajad on keskmiselt 14. a. vanad. Õpilaste arv on olnud enamusel aastatel 20-30, mõnel aastal isegi 30-40. Käesoleval õppeaastal on koolis 24 õpilast. Mõnede õpiliste koolitee on väga pikk, sest nad tulevad kooli palju

dest kohtadest Connecticutis ja ühe perekonna lapsed isegi Albanist (New York). Ligi 10 aastat käisid ka Bostoni ümbruse lapsed Connecticutis koolis, sest neil ei olnud seal oma kooli. Vajaduse korral on antud õpilastele võimalus kirja teel õppimiseks ja koostöös vanematega on see meetod andnud häid tulemusi. 1973. a. alates töötab koolis ka eriklass eesti keelt mittevaldavaile lastele. Seal on lapsi mitmes vanuses ja nende teadmised eesti keeles on väga erinevad.

Õpperaamatute osas on olukord aastate jooksul palju paranenud. Koolis on tarvitusel Toronto Täienduskooli poolt välja antud raamatud, Eesti Koolide Keskus USA-s „Kodu-kooli” viihikud ja ka Rootsis ilmunud raamatuid. Koolil on ka oma raamatukogu, kus on umbes 200 raamatut. Nooremate õpilaste jaoks on õpetajad ja lastevanemad eestikeelse tekstiga varustanud inglisekeelseid pildiraamatuid.

Koostöös lastevanematega antakse igal aastal välja „Eesti Kooli Kalender” mis on kaunistatud õpilaste joonistatud piltidega ja mis levib ka väljapoole Connecticuti. Kooli jõulupuud ja kevadpeod toovad hulgaliselt kokku lap-

si, vanemaid ja koolisõpru. Õpilastele annavad need häid kogemusi avalikuks esinemiseks eesti keeles. Jõulunäidendid on eriti populaarsed lasteaias kasvandike hulgas. Helmi Reilik oma pikaajaliste kogemustega oskab neid suurepäraselt lavastada. Pikemaid näidendeid ja rahvatantsupõimikuid on lavastanud ka õpetajad Kersti Linask ja Lagle Kõiva. Pidude korraldamisel aitavad kaasa lastevanemad ja koostöö kooli ja lastevanemate vahel on väga häid.

Eesti Kooli õpilased on alati valmis olnud esinema mitmesugustel eesti üritustel Connecticutis. Nende esinemised Eesti Vabariigi aastapäeva aktustel, Eesti Maal ja emadepäeval kirikus on toonud rõõmu kõigile osavõtjatele.

Eesti Kooli õpetajatele on suurimaks rõõmuks ja parimaks tasuks see, et kooli lõpetanud noored töötavad kaasa eesti organisatsioonides ja varasemate aastate koolilõpetajad toovad juba oma lapsed Eesti Kooli. See näitab, et Eesti Koolis tehtav töö aitab säilitada eestlust ja eesti keelt ka siin võõrsil.

Kaja Mägi

Connecticuti Eesti Kooli õpetaja

ÕPETAJATE EDASIHARIMINE

Õpetajate kursus Sigtunas 1980

Eesti õpetajate kursus toimus Sigtuna kursustehotellis 11.–15. augustini. Kursusest võttis osa eesti algkoolide, täienduskoolide, mängukoolide ja rootsi koolide eesti keele õpetajaid Stockholmist, Göteborgist, Eskilstunast, Lundist ja Upsalast. Kursus oli korraldatud Eesti Komitee Kooli- ja Noortetoimkonna poolt koostöös Rootsi Koolide Ülemvalitsusega ja seda juhatas fil.dr. Johan Ungerson.

Kursuse avaloengu pidas Teodor Künnapas, kes käsitles prantsuse kirjaniku ja filosoofi Jean-Paul Sartre'i elu, tege-

vust, loomingut ja õpetust. Arvo Mägi pidas viis loengutundi eesti eepikast tänapäeval kodumaal ja paguluses, esitades katkendeid teostest, iseloomustades autoreid, nende elulugu, loomingut ning kirjanduslik-ühiskondlikku taagapõhja. Paul Laane eesti keele tundides tutvuti uute grammatiliste juhistega, mis õigekeelsuskomisjon kodumaal on hiljuti kinnitanud, ja selgitati tülikamaid küsimusi eesti keele süntaksist. Richard Norvell andis lühida ülevaate Esto-80 üritustega käsikäes teostatud rahvuslikust selgitustööst. Arutati ka

Õpetajate kursusest Sigtunas 1980 osavõtjad

eesti ajaloo ja maateaduse õpetamist kodukeele raamides. Grupitöö korras koostati tunnikavad ajaloo, mida peaks läbi võtma eri vanuseklassides. Eriti suurt rõhku pandi vabariigi ajastule, Eesti hilisemale saatusele, küüditamistele ja põgenemisele kodumaalt. — Linköpingi ülikooli õppejõud Karin Wallin käsitles 3-tunnises ettekandes lapse emakeele arengut enne sündi emaihus ja hiljem kuni teismeliseks saamiseni. Göteborgi Eesti Algkooli juhataja Aho Rebas rääkis õppevahendite valmistamisest ning näitas tema poolt valmistatud pildiseeriaid eesti ajaloo ja maateaduse alal. Sisserännuameti juhatuse liige Vladimir Popov

tutvustas praktiliste kogemuste põhjal maakonna ja kogukonna koolivalitsuse tegevust, eriti sisserändajate osas. Eesti Komitee esimees Heinrich Mark vaatles õpiringide tegevust ja informeeris uuendustest õpiringide töösektoris.

Kursus lõppes üldiste läbirääkimistega. Kursuslased pidasid väga vajalikuks täienduskursuste korraldamist õpetajaille ja avaldasid soovi veel ühe õppevahendite valmistamise erikursuse korraldamiseks juba lähemal ajal. Samuti rõhutati uute õpikute vajadust ning noorsookirjanduse avaldamise võimaluste suurendamist.

Heinrich Mark

Eesti Keele ja Kooli Aasta kohustab

Käesolev aasta on Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu poolt kuulutatud vaba maailma eestlaskonnale Eesti Keele ja Eesti Kooli Aastaks. Selleks on Kesknõukogu poolt maade liikmesorgani-

satsioonidele välja saadetud ürituste raamkava seisukoha võtmiseks, täiendamiseks ja rakendamiseks vastavalt oludele ja võimalustele. See kava on koostatud USA Eesti Koolide Keskuse

kava alusel mõningate täiendustega ning haarab järgmisi punkte:

1. Õppepäevi ja õppeseminare eesti koolide õpetajale.

2. Õpikute, laste- ja noorsookirjanduse ning üldise eesti kirjanduse näitusi eestlaste asumiskeskustes.

3. Eesti keele õppekursused suve keskel laste suvekodudes ja skautide-gaidide laagrites.

4. „Lehekülg Noortele” väljaandmine ja sisustamine kohalikus eesti ajalehes, kus laste ja noorte kirjutuste kõrval ka iga eesti kool (täienduskool) tutvustaks oma tegevust.

5. Võimaluste piires koolide külastamisi ja lastevanemate koosolekud kohtadel koos kohalike organisatsioonide juhtivate tegelastega, mille kavas on eesti keele ja kooli küsimused.

6. Kirjutusi eesti ajalehtedes meie keeleteadlastelt ja koolitegelastelt eesti keele oskuse tähtsuse, eesti keele õppimise jne. kohta.

7. Keelepäevi kohtadel koolide, seltside ja koguduste koostöös.

8. Noortele 8.-20. a. kirjandite kirjutamise võistlused.

9. Käibelt lõppenud lastejutustuste ja noorsookirjanduse uustrükiste soetamine.

10. Eesti kiriku koostöö laste jumalateenistuste ja pühapäevakoolidega, kus eriline rõhk on eesti keelel.

11. Võimaluse korral eesti keele kursusi vanema astme noortele ja teistele soovijaile (ka kaugõppe teel).

12. Aasta sisukamaks teostamiseks kaasa tõmmata oma üritustega kõik meie seltsid, ühingud jne., eriti aga kultuuri- ja kirjandusringid.

KEEL RAHVUSLIKU KUULUVUSE MÄÄRAJANA

Eesti Keele ja Eesti Kooli Aasta korraldamise puhul võidakse küsida: Kas on meil vajadus seesuguse aasta järele? Vastuseks saab siin olla: Selle järele on praegu tungiv vajadus! Iga aasta, alates praegusest, peaks meil kandma seda ni-

metust, et hoida tulipunktis eesti keel ja selle oskus, et elada edasi eestlastena. Meile pole uudiseks see, et meie rahvusliku kuuluvuse määrajaks on eesti keel. Need kaks on lahutamatu identseed. Meie tuntud keeleteadlane ja keeleeuendaja Johannes Aavik kirjutab: „Eri keeled on ainsad, mis inimeskonna jagavad eri rühmadeks, rahvasteks, rahvusteks, kes ei taha surra, kellel on elutahet püsida, koguni areneda. Rahvuse hävimiseks on oma keele kaotamine”. Sellest lähtudes on meil tungiv vajadus oma keele – eesti keele – säilitamine ja selle õpetamine noorsoos viia laiemale alusele. Kui me seda ei tee, siis aastate möödudes võib kujuneda nii, et meil üle maailma hajutatuil pole enam oma keele näol koondajat suurpidustusile ega muudele kokkutulekuile. Nüüd veel koondab meid meie ühine keel, kirjandus, eesti laul; siis aga kohtume kui võõrad. Oleviku realiteet tõendab meile ikka enam ja enam, et meie noortele on saanud ja saamas nende asukohamaa keel (inglise, rootsi, saksa jt.) omavahelises kõnes peakeeleks. Paljudel on eesti keel kaunis vaevaline, otsitakse väljenduseks sõnu, mõnel koguni puudub selle oskus, et isegi enam Jumala palumiseks eesti keeles ei piisa sõnu. Keegi meist ei protesteerii võõrkeelte oskuse vastu. Seda tuleb hinnata, kuid selle juures mitte unustada oma rahva keel. Iga uus õpitud keel avab inimese vaimses olemuses uue maailma, nagu unustatud keel varem omatu hävitab. Selle kaotuse vältimiseks tõuseb päevakorda kakskeelsuse või isegi mitmekeelsuse omandamise küsimus, mis oleks kasuks eesti keele oskuse säilitamisele. Nii peaks igast eesti perekonnast noor, kus mõlemad vanemad on eestlased, omama eesti keelt nii kõnes kui kirjas. See peaks saama nende pühaks kohustusiks, et respektierida eestlust. Kui suudetakse õppida võõrkeeli, siis on see palju kergem eesti keele osas oma vanemate, eesti kooli, noorte laagrite ja

eesti kirjanduse abil ja osavõtuga eesti seltskonnast. Selleks on vaja ainult taht ja säästa vanematel aega noorte jaoks. Raskem on seda aga teostada seagaibielulistes perekondades, kus tekib küsimus keelevelikust. Eesti Keele ja Eesti Kooli Aasta tahabki nendele küsimustele senisest enam tähelepanu pühendada, eriti eesti keele oskuse ja selle õpetamise vajadustele ning jäädvustada see püsivalt iga täiskasvanu ja noore mõttemaailmas.

ROHKEM RESPEKTI EESTI KEELELE

Eesti keel ei ole maailma rahvastele tähtis, kuid meie kohas on see teha tähtsaks meile endile. Nende keelmeeste, kirjanike ja luuletajate rida on pikk, kes aastakümneid ja sajandeid on võidelnud eesti keele ilu ja püsimise eest. Juba möödunud sajandi algul varasurnud luuletaja Kristjan Jaak Peterson (1801—1822) avaldas kirjutusi eesti keele kõlavuse ja ilu üle. Enam kui 100 a. tagasi rahvaluuleteadlane Jakob Hurt (1839—1907) mainis ühes oma kõnes: „Rahva püsimine seisab kõige pealt eesti emakeelse kultuuri, kirjanduse, seltsielu ja kooli kanda, sellepärast eesti rahva õpetamine peab sündima rahva oma keeles.” Ajakirjanik-politik ja meie hilisem president Konstantin Päts oma ajakirjanduse ajastul 1905. a. kirjutas oma „Teatajas”: „Meie nõuame, et kellelgi ei ole õigust võtta meilt seda, mille meie esivanemad on meile pärandanud — meie keelt!” Üks meie vanema põlvkonna luuletajaid Mihkel Veske (1843—1890) mainib ühes oma värsireas: „Kui kuninglikult kõlad sa, mu eesti emakeel!” Nendest ja paljudest teistest näidetest võib järeldada, millise aardena nad ja paljud teised meie rahvuslikud suurmehed hindasid eesti keelt. Jäägu see meile samaks aardeks nüüd ja tulevikus. Selle kaudu väljendame lugupidamist oma esivanematele, nende saavutustele, kommetele, kultuuriväärtustele

jne. Nii ei kuulu eesti keele õppimine ainult lapse- ega teismeliseikka, vaid selle täiendamist vajab ka vanema astme noorus.

Seda enam tuleb meil eesti keele oskuse säilitamisele tähelepanu pühendada, kuna okupeeritud kodumaal on alatud surve ja meelitustega juba lasteaiast peale eesti noorte venestamisele vene keele nn. „Nõukogude Liidu rahvaste sõpruskeele” õpetamisele. Selleks on loodud vastavad materiaalsed tingimused, rakendatud TV-d jne. ning lubatakse muid soodustusi. Sellele vaatamata aga eesti noortel kodumaal esineb suur vastupanu vene keele õppimiseks, milles väljendub nende tugev tahe ja hoiak jääda eestlasteks oma keele kaudu. Võiks küsida: Kas oleme meie — meie noored — vabas ühiskonnas muutunud nii ükskõikseks ja nõrgaks, et vabatahtlikult loobume oma rahva keelest? Selles seisnaks andestamatu kurbloolus, mis sunnib meenutama meie hilisema aja suurluuletaja Henrik Visnapuu sõnu: „Kas me tahame püsida eestlastene võõrsil? Kui ei, siis tõlkige mu viimsed sõnad eesti keelest võõrkeelde mu rahva kadunud lastele!”

EESTI KOOL

Eesti keele ja eesti ainealade õpetamisel on eesti koolil (täienduskoolil) tihe das koostöös eesti koduga kanda peaos. Vaatamata sellele, et koolitöö toimub kord nädalas või koguni kahe nädala tagant, tuleb eesti koolile anda meie rahvusgruppides väärikas koht. Ilma selleta oleksime praegu palju vaesemad. Kool on keele alal tulekandja sädemest, mis süttib kodus. Lapsed ja noored omavanustega koos mängides, õppides, esinedes ja muus meelelahutuslikus tegevuses omavad eesti koolis ka rahvuslikku kokkukuuluvustunnet, mis jääb siduvaks neile ka edaspidiseks ning kannab neid meie organisatsioonide tegevusse. Koolitöökandjaid, õpetajaid, kes vabatahtlikult ja suure idealis- miga seda tööd teevad, tuleb jooksva

aasta puhul criti esile tõsta, kuna see on kultuuritöö. Mitmed neist on 25-30 a. selleks andnud, et meil oleks järelkasvu eestlusele, ja seega on nad kultuuriauhinna väärilised.

Käesoleva jooksva aasta puhul eesti kool apelleerib ka meie kirjanike poole sooviga lastele ja noortele meeldivate lugemispalade ja ajakohaste teoste kirjutamiseks, milles elaks nende huvide maailm. Lugemine on üks keeleõpetuse ja sõnavara täendamise peala, mis ühtlasi kasvatab ka armastust eesti raamatu ja eesti kirjanduse lugemiseks. Paljud noori huvitavad teosed on juba ammu käibelt lõppenud ja keegi neid enam uuesti ei kirjasta. Nii on seda puudust USA-s ja Kanadas hakanud lahendama koolid oma keskustega kordustrükiste abil, et kooli ja kodu nõudeid rahuldada. Suur vajadus on aga ka

uute teoste järele. Eesti kool küsib: Miks meie kirjanikud on ta unustanud?

Aga ka eesti kodule soovitab kool vähendada laste TV tunde, sest võrkeelne TV on eesti keele vaenlane. Need tunnid kasutada koos lastega eestikeelsete jutustuste lugemiseks. Kui vanemad näitavad selleks huvi, siis teevad seda ka lapsed. Kus tahe, seal edu!

Eesti rahvas on oma pika ajaloo keskel läbi teinud palju raskeid kannatusi, kuid ikka ta püsib ja elab, sest tal on olnud tugev elutahe selleks. See elutahe kannab teda ka praegu võõra okupatsiooni all. Aga tahe elada eestlastena võõra rahva keskel peab kandma ka meid eesti keele säilitamisega. Selleks saagu meie juhtlauseks: eesti keel esikohale nüüd ja alati!

Gaston O. Randvee

Eesti ajaloo tund Baltimore Eesti Koolis veebruaris 1980.

Õpetaja: Feliks Tamm.

Eriteema, lisaks regulaarsele tunnikavale, Eesti Vabariigi 62. aastapäeva tähistamiseks.

MEENUTADES EESTLASTE VÕITLUSI OLEMASOLU EEST

Inimkonna ajalugu õpetab, et kõigil rahvastel on tulnud võidelda oma olemasolu eest. Vallutus-himulised rahvad on alati püüdnud rahuarmastava naaberrahva õigusi kitsendada või teda isegi orjastada. Rahuarmastavad rahvad on olnud sunnitud võtma relvad, et oma õigusi kaitsta. Rahvaste vahel on maksnud põhimõtte, et võitjal on õigus. Sellepärast, rahvas, kes tahtis säilida, pidi võitlema, rahvas, kes loobus võitlemast, kaotas oma õigused — see tähendab — oma vabaduse. Täna ajalootunnis õpime tundma eestlaste ajaloolist võitlust.

Selleks, et tundma õppida mitmepalgelise mõiste — võitlus ja võitlemine — tähendust, otsime eelkõige ajaloost selgitavaid üksikasju. Siirdugem muistsesse Kreekasse — maale, mis on lääneliku kultuuri ja demokraatia hälliks. Kreeka ajalugu jutustab, et suhteliselt väikesel kreeka rahval tuli palju võidelda oma olemasolu eest. 2500 aastat tagasi muistsed kreeklased ei kõhelnud astumast võitlusse Pärsia maailmariigiga, mis tahtis nende maad vallutada. Nad võitlesid relvadega ja vaba inimese vaimu- ja tahtejõuga ülekaaluka vaenlase vastu ja vaatamata tagasilöökidetele ja ohvritele säilitasid nad oma vabaduse. Hilisemal antiikajal ja keskajal loidus kreeklaste vaimu- ja tahtejõud ja muistsed kreeklased kadusid ajaloo näitelavalt ja teised rahvad pidid edasi kandma nende kultuuripärandit.

Siirdugem lõunast põhja rajale ja peatugem hetkeks Soome rahva hiljutise ajaloo juures. Leiame, et 1939. aasta lõpupoole ja 1940. aasta algul ja hiljem Teise maailmasõja ajal, olid soomlased kaotamas oma vabadust. Soomlased otsustasid võidelda. Nad võitlesid Soome piiridel kangelaslikult Nõukogude-Vene vallutaja-

te tohutu arvulise ülekaalu vastu. See võitlus oli raske ja Soome väljavaated võitjana välja tulla olid väga väikesed. Soome pidi vastu võtma pealesunnitud rahu. Võitlus oli nõudnud tohutult suuri inimohvreid, langenuina sõjatandril ja tagalas õhurünnakute ohvritena, kuid Soome säilitas vabaduse. Ka ülekohtuselt pealesunnitud rahuhind oli kõrge, sest Venemaa lootis murda soomlaste vastupanu raske rahutingimustega. Venemaa nõudis rahuhinna peamiselt tööstussaadusi, nagu: jääldõhkujaid, vedureid, ja vabrikute sisseadmeid. Kui aga Soome poleks olnud võimeline neid kaupu ettenähtud tähtajal võitjale üle andma, siis võib-olla oleksid venelased leidnud ettekäände Soome sõjaliseks okupeerimiseks.

Soome otsustas ka nüüd võidelda, kuid relvade asemel tööriistadega käes. Soomlased paindusid raske maksukoorma all, kuid ei murdunud. Soome maksis ettenähtud tähtajaks selle ülekohtuse rahuhinna viimse pennini ja jäi vabaks. Soomlaste erakordne vastupanujõud ja meelekindlus, mida nimetatakse soomekeelse sõnaga „sisu”, on äratanud tähelepanu ja imetlust kogu maailmas.

Eeltoodu põhjal on selge, et rahvaste elus esineb kahesugust võitlust. Organiseeritud võitlus relvadega käes sissetungijate vastu, et neid takistada riisumast ja orjastamast või jälle vabadustungi ajel lüüa orjastajad välja maalt. Kui relvajõud ei osutu küllaldaseks ja sissetungijad vallutavad maa, siis kestab võitlus edasi muudetud kujul. Relvadeks pole enam terasest mõõk või kahur, vaid vaimsed relvad: tahe elada endisel viisil, lugupidamine oma rahva tavade ja kommete vastu, uhkus esivanemate saavutuste üle, usk oma väärtusse ja võimetesse, viha ülekohtu vastu ja lootus, et tulevik toob õnnelikumaid päevi.

Eesti ajalugu on üks pikk võitluste ahel. Eesti rahvas asudes tähtsa liiklemistee ääres, mis ühendab läant ja ida, tegi juba varakult tutvust paljude teiste rahvastega. Eesti oli nagu teeäärne talu, kuhu teekäijad tulid vett ja toitu otsima. Tuli rahulikke teekäijaid ja ausaid kaubamehi. Tuli aga ka neid, kes mõõga ähvardusel püüdsid võtta seda, mis ei kuulunud neile.

*

Küsimus: Tuletades meelde seniõpitud Eesti ajaloos, selgitage kuidas suhtusid eestlased neisse, kes tulid omavoliliselt võtma, see tähendab röövima.

Mark: Eestlased lõid neile näppudele. Nad läksid ka sissetungijate eneste maale ja karistasid neid. Nii karistasid eestlased rootslasi ja hävitasid nende tähtsa kaubalinna Sigtuna aastal 1187.

13. sajandi algul kerkisid tormipilved Eesti kohale. Ordurüütlid koos taanlastega ja rootslastega olid otsustanud eestlased oma taatele allutada.

Küsimus: Kirjeldage, mida tegid eestlased? Kas loovutasid nad oma vaba inimese õigused vastupanuta?

Harald: Ei. Eestlased võitlesid 19 aastat sissetungijatega, kellel oli suur arvuline ülekaal ja head relvad. Selles ebavõrdses võitluses pidid eestlased lõpuks alistuma.

Eestlased pidid leppima olukorraga. Ajalugu näitab, et nad paindusid, kuid ei murdunud. Kuna neilt olid võetud sõjariistad, siis võitlesid nad edasi vaimurelvadega. Teame, et võõrad valitsesid eestlasi 700 aastat ülekohtuselt. Rasked maksud, töökohustus ja alandus olid rasked taluda. Eesti jäi mitmel korral sõdade talermaaks, kus võõrad anastajad ja nende rivaalid raiskasid inimelusid ja röövisid vara. Kõigi raskuste kiuste säilitasid eestlased oma rahvuse, keele, kultuurilise pärandi ja oma iseloomu. Need ajaloolised faktid kõnelevad sellest, et eestlastel pidi olema vaimujõu ammendamatumad tagavarad. Kui aga olukord seda tingis, ei kõhelnud eestlased kasutamast relva- ja rusikajõudu, et oma õigusi kaitsta.

Küsimus: Nimetage kahte eestlaste ülestõusu, relvaga või rusikaga, oma õiguste kaitseks.

Toivo: Jüriöö 1343 tõusis Harjumaa, et vabaneda taanlaste ikkest ja Läänemaa ja Saaremaa pühksid maalt ordurüütliid. Hiljem, XIX sajandil toimus eestlaste ülestõus, mida nimetatakse »Mahtra sõjaks».

Jüriöö ülestõus ebaõnnestus, sest Saksa Rüütliordu oli liiga tugev. Tuli tuha all aga ei kustunud ja jüriöö vaim jäi elama rahva hinge ja tiivustab tänapäevalgi eesti noori. Eesti skautlikud noored on valinud jüriöö võitluse sümboliks ülekohtu vastu.

Kaks pikka sõda, üks nendest Vene-Liivi sõda, mis algas 1558. aastal, ja teine suur Põhjasõda, mis algas 1700, olid suurteks kannatusaegadeks eestlastele. Kummaski sõjas hävis umbes kaks-kolmandikku eesti rahvast. Mõlemad sõjad algasid ühe meie naaberriikide sissetungiga Eestisse.

Küsimus: Kes oli see rahvas ja kuidas ta Eestis käitus?

Leho: Kummaski sõjas tungisid esimestena Eestisse venelased ja panid toime metsikuid tapmisi ja põletasid ja röövivad.

Hirmu- ja õudusetead ja mõttetu inimeste ja varanduse hävitamine on ajaloo vältel muutunud venelaste iseloomustavaks jooneks, olgu nende juhiks tsaar või kommunistlik poliitbüroo. Pärissorjuse ja teoorjuse koormad olid eestlastele raskeimad Vene ajal, mis algas aastal 1710. Pimedale orjaööle seltsis veel pime vaimuõõ. Orjastajad mõisnikud, Vene valitsuse nõusolekul, keeldusid eestlastele haridust andmast. Eesmärgiks oli teha eestlastest sõnakuulelik ori-rahvas.

Ent niipea, kui olud muutusid lahedamaks, peamiselt valgustusajastu ideede survele Lääne-Euroopast, hakkas eesti rahvas taotlema esiteks vaimset vabadust hariduse näol, ja hiljem, kui selleks avanesid võimalused, ka poliitilist vabadust.

Küsimus: Kuidas nimetatakse seda ajastut, mil eestlased hakkasid otsima vaimset vabadust?

Ingrid: See oli Eesti ärkamisaeg, mis algas pärisorjuse lõpetamise järele XIX sajandi algul. Sellel ajajärgul algas suur eestlaste hariduslik tõus.

Ühe inimpõlve vältel saavutasid eestlased haridusliku taseme, mis oli kõrgeim Venemaal. 20. sajandi alguseks jõudis eestlaste hariduslik tase võrdseks Lääne-Euroopa tasemega. Koos haridusega kasvas eestlaste rahvastunne ja usk oma võimetesse. Need aitasid edukalt vastu seista ümberrahvustamise survele ja meelitusetele – ühelt poolt meelitusetele muutuda keelelt ja meelsuselt sakslasteks, ja teiselt poolt survele muutuda keelelt, usult ja meelsuselt venelasteks. Pärast pikki sajandeid täis survet ja võitlust läks eesti rahvas vastu helgemale tulevikule.

Küsimus: Milles avaldus see lootus helgemasse tulevikku?

John: Eestlased kasutasid neid võimalusi, mida Esimese maailmasõja ajal puhkenud Vene revolutsioon pakkus ja võitsid iseseisvuse ja kaitsesid seda edukalt võidetud Vabadussõjas.

Nii see oli. Vabadusvõitlus, mis algas 1208. aastal ordurüütlike vastu, lõpetati 700 aastat hiljem Vabadussõjas, millega taastati Eestile vabadus. Seitsme sajandi pikkuses oös oli vähe valgusekiiri peale lootuse, et kord tuleb aeg, mil „Kalev jõuab koju, oma lastel õnne tooma, Eesti põlve uueks looma!”

Küsimus: Millisest teostest on need sõnad võetud ja millises eestlastele tähtsas ürikkus on neid tsiteeritud?

Miia: Need on read »Kalevipojast». Rahvalaulik annab töötuse eesti rahvale, et ükskord tuleb parem aeg. Eesti iseseisvuse manifestis, mis 24. veebruaril 1918. aastal välja kuulutati, teatati, et see aeg on käes ja Kalev on koju jõudnud.

Jah, iseseisvuse manifestiga algas hiilgav ajajärk eestlaste elus, mis kahjuks jäi lühikeseks nagu unenägu. Kuid 22 aasta jooksul näitas eesti rahvas, milleks vaba ja suure elu- ja vaimuõigusega rahvas on võimeline: ta ehitas kodu Esimese maailmasõja poliitilistele, ühiskondlikele ja majanduslikele rusudele „kus kord ja õigus

valitsetes”, ja oli „vääriliseks liikmeks kultuurrahvaste peres”, just nii nagu Iseisvuse Manifest oli ette teatanud.

Siis hakkas aga puhuma vinge tuul idast, mis varsti paisus hävitavaks tormiks. Eestlaste ürgne vaenlane, Vene imperialism, lõhkus meie kodu ja pani valitsema vägivalla ja hirmu. Eesti rahvas jäi jällegi ajaloo tuulte pilduda, kuid pole murdunud.

Ühest osast eestlastest said Teise maailmasõja vältel „inimesed paadis” (boat people), kes eelistasid kommunistlikule terrorile taandumist üle mere (nagu paljude teistegi rahvaste liikmetega on juhtunud pärast seda). Eesti on aga suletud raud-eesriide taha, kus puudub õiguslik kord. Eesti rahval pole isikuvabadusi ja ta peab elama majanduslikult rasketes oludes. Eestlased mobiliseerivad jällegi oma vaimujõu-reserve ja tahet elada ja säilitada oma rahvust, kultuuri ja omapära. Eelkõige on aga lootus, et see riigikord, mis takistab rahva sotsiaalset, kultuurilist ja majanduslikku arengut, ükskord asendatakse tõeliselt demokraatliku riigikorraga ja eesti rahvas saab jälle peremeheks oma põlisel kodumaal.

Tänane ajaloo teema on meile õpetanud, et võitlus rahvusliku olemasolu eest on eestlastele pändiks möödunud kaugetest aegadest saadik. Ka meile kõigile on osa sellest pändist — asjaolu, mis kutsub meid andma oma panust.

EESTI ÕPETAJATE KESKÜHING 30-AASTANE

11. juunil k.a. täitub 30 aastat Eesti Õpetajate Keskühingu asutamisest.

Välis-Eestisse sattunud eesti õpetajate organiseerimisele hakati mõtlema juba 1945. a. Algul toimus provisoorne organiseerimine Eesti Komitee õpetajate sektsiooni raamides. Selle sektsiooni kõige suuremaks ürituseks oli 1948. a. juunis Stokholmis toimunud laulupeo raamides õpetajate esimese kokkutuleku korraldamine. See kokkutulek õnnestus hästi nii sisuliselt kui ka osavõtjate arvult. Mis oli ka eriti tähtis: me saime kontakti rea õpetajatega, kellede Rootsis viibimisest meil ei olnud veel aimugi. Sellelt kokkutulekult said paljud õpetajad impulssi ja julgustust täienduskoolide asutamiseks kohtades, kus need puudusid, kuid kus kõik vajalikud eeldused täienduskoolide tegevuseks olid olemas. Aga seal kerkis esile ka mõte eesti õpetajate oma täiesti iseseisva organisatsiooni asutamiseks. Eesti gümnaasiumiõpetajad haarasid sellest ideest kinni ja asutasid juba varsti Eesti Gümnaasiumiõpetajate Ühingu. Nendele järgnesid õige pea ka algkooliõpetaja-

jad ja asutasid Eesti Algkooliõpetajate Ühingu. Nüüd oli juba olemas kaks eesti õpetajate ühingu. Kaks ilma kolmandata ei jää — ütleb kõnekäänd. Kuhu jäävad siis meie kutsekooliõpetajad? Eestis oli ju ka üleriigiline kutsekoolideõpetajate ühing olemas — tol ajal me käisime ikka truult Eestis olnud olukorra järele. Olime võõrsil ja meid, õpetajaid, oli ju siin vähe. Oleks võinud ju kõikide koolitüüpide õpetajad ühte ühingusse koondada. Kuid need ei mahtunud siis ühe mütsi alla. Nii tuli ka meie kutsekoolideõpetajail asuda oma ühingu organiseerimisele, mis võttis mõnede asjaolude tõttu natuke aega, aga varsti oli seegi valmis.

Vahepeal õnnestus meie esindajal õpetaja Olev Oleskil saada isiklik otsekontakt rahvusvahelise õpetajate keskkliidu (IFTA) peakorteriga, mis asus siis Šveitsis. Meie mõtteis mõlkus juba mõnda aega soov kontakti saada rahvusvaheliste õpetajate keskorganisatsioonidega, sest Eestis kuulusid ju kõik õpetajate keskorganisatsioonid vastavasse rahvusvahelistesse õpetajate

keskorganisatsioonidesse. Ikka nii, kuidas meil Eestis oli . . . Seisime ju siis ka a j a l i s e l t Eestile väga lähedal.

Hr. Olesk tuli Šveitsist tagasi teatega, et kui me oleme kujundanud oma rahvusliku keskorganisatsiooni, siis võib ka otsekohe kõne alla tulla vastuvõtt IFTA-sse.

Kui olime põhikirja koostamisega ja muude vajalike eeltöödega lõpule jõudnud, siis astusid Eesti Algkooliõpetajate, Eesti Gümnaasiumiõpetajate Ühingu ja Eesti Kutsekooliõpetajate Ühingu esindajad 11. juunil 1951. a. kokku Eesti Õpetajate Keskühingu asutamiseks. Nii algas siis Eesti Õpetajate Keskühing oma tegevust, mis varsti kandus ka õpetajate rahvusvahelisele foorumile, sest kohe sama aasta sügisel saime IFTA täieõiguslikuks liikmeks ja juba järgmisel suvel meie esindajad võtsid osa IFTA kongressist Kopenhaagenis, kus samaaegselt moodustati ka ülemaailmne rahvusvaheline õpetajate Liit (WCOTP), mille liikmeskonda ka Eesti Õpetajate Keskühing automaatselt vastu võeti.

Nii täitus meie ammune soov, pääseda õpetajate rahvusvahelisele foorumile täieõigusliku liikmena. Seda ülesannet oleme püüdnud ka väarikalt täita ja osa võtta oma esindajate kaudu peaaegu kõigist rahvusvahelistest kongressidest, ka neist, mis on toimunud Austraalias, USA-s või Kanadas. Eriilise tähelepanu osaliseks said meie esindajad 1969. a. suvel Helsingis toimunud IFTA kongressi puhul Soome Õpetajate Liidu poolt, kes korraldas meile erivastuvõtu pidulikus lõunalauas. Meie esindajad Erik Saare ja Enn Saluveer on kuulunud kahes järgus IFTA juhatusse.

Aga mitu korda tähtsam on olnud Eesti Õpetajate Keskühingu tegevus meie oma õpetajate koondamisel ülemaailmses ulatuses. Kuna Eesti Õpetajate Keskühing on oma põhikirja järele ühingute, koondiste või sektsioonide koondis, seetõttu ei ole keskühingul

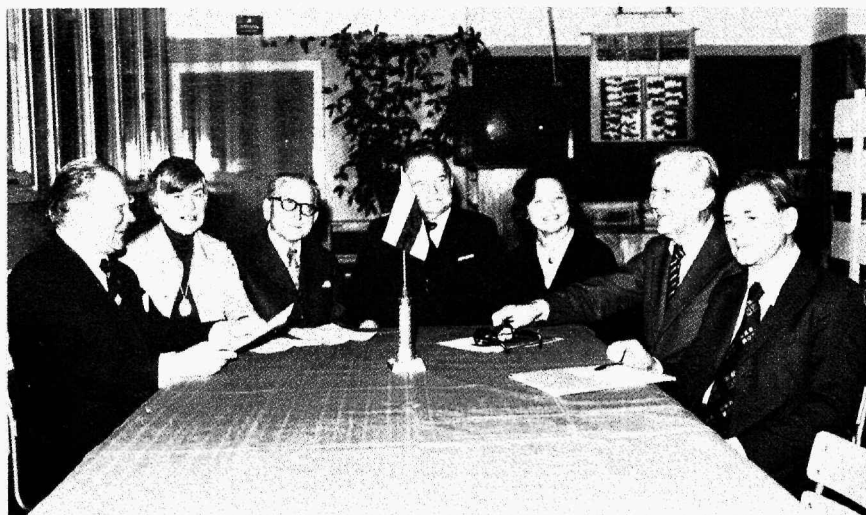
üksikliikmeid, vaid meie kiikmeks saab kuuluda ainult mingi kohapealse eesti õpetajate organisatsiooni kaudu. Vastavalt sellele tuli meil mõnel pool õhutada ja ergutada vastavate õpetajate organisatsioonide asutamist. See töö võttis mitu aastat.

Vahepeal toimus Rootsis õpetajate ühingute alal muudatus. Rootsi suure koolireformiga seoses kadus kutsekool iseseisva koolitüübina ja see liideti gümnaasiumi külge. Seetõttu kadus ka meil alus Kutsekooliõpetajate Ühingu iseseisvaks olemasoluks. Samale koolireformile vastavalt kadus Rootsis ka algkool iseseisva koolitüübina ja see liideti põhikooli süsteemi. Sellest tingitult kujundati ümber ka Eesti Algkooliõpetajate Ühing Eesti Õpetajate Ühinguks. E. Kutsekooliõpetajate Ühingu liikmeil oli võimalus astuda kas Eesti Õpetajate Ühinguks või Eesti Gümnaasiumiõpetajate Ühinguks, mis nim. reformiga seoses muutis oma nime Eesti Keskkooli- ja Gümnaasiumiõpetajate Ühinguks.

Õpetajate organisatsioonid on peaaegu kõigil maadel esijoones õpetajate kutsehuvide eest võitlevad koondised. Kutsehuvide eest võitlemine on senini jäänud eesti õpetajate organisatsioonidel hoopis tahaplaanile. Kohati oleks tulnud seda siiski teha. Meie koolid on ju paljudel maadel ainult lastevanemate ülalpidamisel ja seetõttu on õpetajatele antav tasu kas väga minimaalne või õpetajatele tasutakse ainult sõidukulud või nad ei saa mingit tasu, ka mitte sõidukulude katteks. See on muidugi täielikult ebaloomulik olukord ja Eesti Õpetajate Keskühingu juhatus on korduvalt püüdnud seda ebaloomulikkude olukorda selgitada ja otsinud teid ja võimalusi selle parandamiseks. Sel puhul on selgunud, et selle halva olukorra parandamiseks on peaaegu ainsaks võimaluseks toetuse saamine väljastpoolt. Sellel alal on olukord ka kohati paranenud ja peale Rootsi on ka mitmel pool mujal täienduskoolidele toetusi

IFTA kongressilt Oslos juulis 1971. Keskel E. Õpetajate Keskühingu esindajad. Vasakult: Henno Kirikmäe, Leida Rosenthal-Laan ja Eha Pöhl.

Eesti Õpetajate Keskühingu „Bülletäni” – Tartu Õpetajate Seminari erinumbri – toimetus 1978. a. Vasakult: Heinrich Mark, Hilda Marand, Herman Rajamaa, Udo Juuno, Leida Rosenthal-Sulg, Henno Kirikmäe ja Paul Laan

Baltimore'is juulis 1976 toimunud eesti teise ülemaailmse õpetajate konverentsi juhatus. Vasakult konverentsi sekretärid: Vaike Kiin (USA) ja Luule Kängas (Saksamaa) ja paremal juhatajad: Edgar Marten (Kanada) ja Gaston O. Randvee (USA). Kõnelemas H. Rajamaa.

saabunud ja seetõttu nende ülalpidamine ja tehtava töö eest õpetajaile tasumine on lastevanemate ja kohaliku ühiskonna õlgadelt ära langenud. Kuid

sellel alal on veel paljudes kohtades suuri lünki, eriti USA-s ja suures osas Kanadas, kus täienduskoolide ülalpidamine on teadaolevalt peale Toronto

endiselt lastevanemate ja kohaliku eesti ühiskonna õlgadel ja seetõttu ei saa paljudes kohtades õpetajad ikka veel mingit tasu, ka mitte oma sõidu- ja muude kulude katteks. See on muidugi tõsiselt hindamisväärt idealism, mis on meie täienduskoole senini kandnud. Ometi on väikegi tasu õpetajaile ja eriti tegelike lisakulude katmine see, mille nõudmisest me ei taha taganeda. Seetõttu näib, et meil on sellel alal ees veel palju tööd ja võitlust.

Oma tegevuse algusest peale on Eesti Õpetajate Keskühing välja andnud oma häälekandjat „Bülletään”. See on ainus pedagoogiline ajakiri väljaspool kodusmaad. Selle väljaandmine on senini teostunud peamiselt meie oma õlgadel, s.o. liikmeilt saadavaist liikmemaksudest, milledest suurim osa läheb „Bülletääni” väljaandmise- ja postikulude katteks. Senini me oleme ots-otsaga välja tulnud, kuid tendents on viimasel ajal halvenemise suunas ja me seisame „Bülletäänist” ilmajäämise riski ees. See oleks suureks kaotuseks meie rahvusliku kasvatuselise tööväljal. Kas ei ole mõeldav, et kõik koolide ülalpidajad tasuksid kõigile õpetajaile vähemalt nende ühinguile tasuta liikmemaksu,

mis katab ka „Bülletääni” tellimisraha? Sel teel ehk saame päästa „Bülletääni” edasise ilmumise. Mõeldagu ka sellele, et ilma „Bülletäänita” vaibub ka Eesti Õpetajate Keskühingu ja ka kohapealsete ühingute tegevus. Senini on eesti olnud ainus eksiilrahvas, kellel on ülemaailmses ulatuses oma organiseeritud õpetajaskond, mis kuulub täieõigusliku liikmena õpetajate rahvusvahelisele foorumile ja kellel on oma pedagoogiline ajakiri. Sellest kõigest ilmajäämine oleks meie rahvuslikule kasvatuselisele eriti ja kogu meie rahvale võõrsil üldse suureks kaotuseks.

Töö- ja tegevuspuudust ei ole Eesti Õpetajate Keskühingul möödunud 30 aasta jooksul kunagi olnud. Nüüd märkimisväärse juubeli aastal on Eesti Õpetajate Keskühingu ette kuhjunud töid ja ülesandeid — nagu seda kõik lugejad näevad ka käesolevast „Bülletäänist” — rohkem kui kunagi varem tema pika olemasolu kestel. Kõigi nende ülesannete lahendamine on võimalik ainult kõigi eesti õpetajate — ükskõik kus maailmanurgas keegi elab — innukal kaasabil ja -tegevusel. Selleks kõigile parimat tahet ja indu soovides

H. Rajamaa

V A R I A

T ä i e n d u s e k s olukorra kohta eesti rahvusliku kasvatuselise alal USA-s saime hilinenult veel järgmist:

1979 oli Eesti Õpetajate Koondises liikmemaksu tasunud liikmeid — 74. Neist oli tegelikus koolitöös — 55, koolitööst loobunuid — 12, kes pole üldse Välis-Eestis koolis töötanud — 7.

Nagu koolide aruandest selgub, oli 1979. a. USA eesti koolides tööl 81 õpetajat. Neist olid Õpetajate Koondise liikmed 55 ja 26 ei olnud liikmed.

Nende 26 mitteliikme seas on neid, kes on juba aastaid töötanud eesti koolides, aga nad ütlevad: „Meil ei ole õpetajakutset ja seetõttu me ei saa kuulu-

da õpetajate kutseorganisatsiooni.”

Et ka neid saaks organiseerida, selleks tegi USA Eesti Õpetajate Koondis 1978. a. Õpetajate Keskühingule ettepaneku leida mingisugune kutseandmise moodus eesti koolide õpetajaile.

*

Eespool esitatust nähtub, et USA-s on kutseta õpetajaid, kes on juba aastaid töötanud eesti koolides, kuid on jäänud Eesti Õpetajate Koondisest eemale ettekäändel, et neil pole õpetajakutset. See on küll uskumatu ettekäanne! Eesti õpetajate organisatsioonid ei tee kuskil maal mingit vahet kutseliste ja kutseta õpetajate vahel. Kõik

on tere tulnud! Kutseta õpetajaile kutseõiguse andmise küsimust on ulatuslikult käsitletud meie „Bülletääni” 1979. aastakäigus.

*

1981. a. on kuulutatud Eesti Keele Aastaks. Eesti keele eduka õpetamise huvides on oluline teada, milliseid õppevahendeid on ülemaailma sellel alal olemas. Selline informatsioon võimaldaks nii koole kui ka erateel õppijaid leida neile sobivaid materjale. Kuna asutakse eesti keele õppevahendite nimestikku koostama, siis palutakse õpetajate ja teiste eestlaste kaasabi vastavate andmete kogumiseks.

Ettenähtud ülevaade hõlmaks üksikasjaliselt järgmisi liike: materjalid väikelastele, kooliealistele (alg-, kesk- ja kõrgastmel) raamatud ja õpikud, grammatikad ja sõnastikud, heliplaadid, videolindid, mängud jne. Eriline huvi on saada ülevaadet vähemtuntud uemate ning trükkimata vahendite kohta.

On vajalik teada autori või koostaja nimi, raamatu või muu materjali pealkiri, väljaandja, avaldamiskoht ja -aeg. Niisamuti on olulised andmed materjali õppekeele ja mõeldud taseme kohta.

Praegu on valminud ja koolidele saadetud ankeet soovitud andmete kogumiseks.

Andmed eesti keele õppevahendite kohta palutakse tingimata saata hiljemalt 30. maiks k.a. aadressil:

Aita Salasoo, Eigenmann 112, Bloomington, In, 47406, USA.

*

Käibelt lõppenud noorsooraamatute küsimus kerkis esile õpetajate konverentsi ettekandeis ja läbirääkimistel. See kajastub ka õpetajate konverentsi

10. resolutsioonis, kuna see on aktuaalsemaid probleeme meie koolides ja kodudes üle maailma. Praegu on viimne aeg selle põletava küsimuse lahendamiseks.

Ei jätku sellest, kui me korduvalt ainult üldsõnaliselt rõhutame, et on tarvis kordustrukkides välja anda teoseid, mis on tänapäeva noortele huvitavad, mis panevad neid sundimatult lugema jne.

On tarvis konkreetselt esile tuua, missugused teosed on huvitanud tänapäeva noori. Selleks on tarvis tegeliku õppetöös lähemalt selgitada andmeid seniste käibel olnud noorsooste huvitavuse ja loetavuse kohta. Sellise selgitamise koht ei ole mitte kirjutuslaua taga. Meil on õpetajaid, kes on juba pikemat aega töötanud meie rahvusliku kasvatuses tööväljal ja nende tähelepanekud ja kogemused on eriti hinnatavad.

Eesti Õpetajate Keskühingu juhatus palub õpetajaid ja lastevanemaid üle maailma saata oma ettepanekud seniste noorsooraamatute kordustrukkide kohta Eesti Õpetajate Keskühingu aadressil hiljemalt 15. septembriks 1981.

Eesti Õpetajate Keskühingu juhatus loodab, et see üleskutse ei jää mitte „hüüdjaks hääleks kõrbes”, vaid leiab elavat vastukaja.

*

Eespool oli rohkesti juttu noorsooraamatute paremiku kordustrukis väljandmisest. Nüüd on Toronto Eesti Seltsi Täienduskoole Komitee välja andnud Torontos 1980 O. Lutsu „Kevade” I. See on Rootsis müügil Eesti Kultuuri Koondises (tel. 08-113116). Selle hind on ca 35 krooni.